

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

דף סא ע"ב

בתוספות כר"ה הלכה כר"א והא דק"ל ככ"מ ששנה רשב"ג כו עכ"ל. נראה דפשיטא להו דרשב"ג פליג אדר"א ועיין מה שכתב הרא"ש ז"ל [סימן כ"ח] בזה. אמנם לולי שאיני כדאי היה נראה לי דרשב"ג לא פליג אדר"א דמדקאמר רשב"ג אף המדיר משמע דמודה בקמייתא כדדייקינן בכל דוכתי אלמא דלעולם הבעל יכול לכופה לעשות בצמר דוקא ולא סגי לה לטייל בגורייתא כו' אפילו לרשב"ג ולפי"ז נראה דכי היכי דסברת המקשה דקאמר היינו ת"ק על כרחך פשיטא דלענין דינא נמי לא פליגי כיון דהני תרי טעמי ליכא בינייהו מידי, א"כ לסברת התרצן נמי לא פליגי והכי קאמר דאיכא בינייהו בין הנך טעמי היכא דמטללא בגורייתא כו' ומש"ה הוצרך ר"א לומר דכופה לעשות בצמר דוקא דאע"ג דמטללא בגורייתא אפילו הכי מצי הבעל להקפיד שלא תבא לידי זימה ורשב"ג נמי מודה ליה בהא אלא שבא להוסיף דאע"ג דהבעל אינו חושדה בכך שתבא לידי זימה ואפילו התירה בפירוש שלא תעשה שום מלאכה אפ"ה כופין אותו להוציא שהיא באה בטענה שתבא לידי שיעמום ואינה רוצה לטייל בגורייתא וכיוצא שהן ענייני ליצנות משא"כ אי לא טעמא דשיעמום אין כופין אותו להוציא משום טעמא דזימה כיון שהוא אינו חושדה בכך והיא גם היא אין לה טענה זו שהרבה ענייני הרחקות ופרישות תוכל להתרחק מחשש זימה אם תרצה להזהר או תשב בצד המתעסקים במלאכת הבית, כן נראה לי לולי שהתוספות לא כתבו כן:

במשנה המדיר כו' העונה האמורה כתורה כו'. פירוש דכתיב

ועונתה לא יגרע ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש

דלא דמי לשארה וכסותה דמסתמא היינו כדי צורכך ולפי כבודך

דעולה עמו כו' משא"כ בעונה דאפיק לה רחמנא בלשון עונה

שיש לדבר זמן קבוע על כרחך היינו שהדבר מסור לחכמים

כדאשכחן בדוכתי טובא. ועוד דהכא מסמין להו אקרא כדאייתא

בירושלמי דשמעתין דמייתי מקרא דעזים מאתיים ותישיש

עשרים וכמו שפרש"י בחומש פרשת וישלח. ונראה דמש"ה לא

קתני במתני' עונת ת"ח שהיא פעם אחת בשבת או למיתני

בהדיא משבת לשבת ולמאי דפרישית אתי שפיר דלא קתני אלא

הנך דשייכין בפשטא דקרא. דסמכינן אקרא דעזים מאתיים

דמסתמא היינו לפי טורת התעסקות במלאכה או הבטלות

ממלאכה משא"כ לענין עונת ת"ח לא רמיזא כלל באורייתא

שאין לה שום שייכות להאי דרשא דעזים מאתיים אלא שהת"ח

נהגו סלסול בעצמן לפי שהוא זמן עונג ושבתה ולא דמי כלל

לשאר עונות שהן משום לתא דנשותיהן שאינן מתרצות אלא

בכך משא"כ עונת ת"ח אי לאו דשבת זמן עונג ושבתה הוא לא

היו עוברין על עונתה לא יגרע אפילו בכמה שבתות דמסתמא

הנשים מתרצות בכך שיעסקו בעליהן בתורה כדאשכחן שיצאין

שלא ברשות שלשים יום לתנא דמתניתין ולחכמים אפילו שנים

ושלש שנים והיינו נמי מהאי טעמא דניחא להו לנשותיהן בכך.

אינו דבר של טורח כלל אלא ענין חיבה וא"כ שייך ביה שפיר לשון יושבת בקתדרא כנ"ל:

כר"ה מחלפא ליה בימי ליבונה עכ"ל. וכ"כ רבינו חננאל ז"ל אלא דלכאורה יש לתמוה דאף אם נאמר דהכי פשיטא להו לרש"י ולר"ח ז"ל מצד הסברא אכתי מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן בשמעתין כיון שאין הכרח לזה מלשון הש"ס. ועוד דבעיקר הדין נמי יש לדקדק אמאי פשיטא להו הכי מסברא לפרש נגד משמעות לשון הגמרא דשמואל מחלפא לה בידא דשמאלא נראה לכאורה דאימי נדוטה נמי קאי וכיון דעיקר איסורא דמזיגת הכוס אינו אלא לסייג וגדר בעלמא בפשיטות מצנין למימר דבשינוי כל דהו סגי כדאשכחן בכמה דוכתי ובגדה גופא לענין איסור אכילה עמה בשלחן אמרינן דבהיכר כל דהו שרי. והנראה לענ"ד בזה דודאי מסוגייתא דשמעתין גופא מוכרח כן כיון דאיסור מזיגת הכוס היינו משום שהוא ענין חיבה דמש"ה לעולם כל אשה טהורה מחויבת כן לבעלה דרך עצה טובה ומש"ה חששו במזיגת הכוס בנדה טפי מבשאר דברים ולא משום שמא יגע בה דא"כ מ"ש מזיגת הכוס משאר דברים דלרש"י אסור להושיט מידו לידה. אלא על כרחך משום שהוא דבר של חיבה חששו שמא יבא לידי הרגל דבר וא"כ מאי מהני האי היכרא דמחלפא בשמאלא דמ"מ ענין המזיגה בעצמה בפניו הוא דרך חיבה ושייך בה האי חששא דהרגל דבר כמו ביד ימין ולא דמי לאיסור אכילה עמה דסגי בהכירא דהתם עיקר האיסור הוא שמא יגע בה שישכח שהיא נדה מש"ה בהיכר כל דהו סגי אבל למה שפרש"י דבימי ליבונה איירי אתי שפיר וכפירוש התוספות שהיו רגילין לטבול לאחר ימי עיקר נדתה א"כ בהרגל דבר גופא ליכא אלא איסורא דרבנן מחומרא דר' (זעירא) [זירא] דבנות ישראל החמירו על עצמן לישב ז' נקיים בכל ענין [נדה ס"ו ע"א] לפי"ז אפשר דלמידי דרבנן לא שייך להחמיר כ"כ לאסור מזיגת הכוס שמוטל על האשה לעשות לבעלה. אלא דאפ"ה אסרו חכמים שלא יקילו ג"כ בכך בימי עיקר נדוטה ומש"ה בהיכירא בעלמא דמחלפא לה בידא דשמאלא סגי. ואף אם נאמר דרש"י ז"ל לא נחית לדברי התוספות שהיו רגילין לטבול שתי טבילות נמי איכא למימר דבימי ליבונה ליכא למיחש להרגל דבר כיון שקרבו ימיה לטבול כמו שהביא הב"י [יו"ד ס"י קצ"ה] סברא זו בשם ראב"ה ז"ל. ונראה שהרא"ש ז"ל [סימן כ"ח] הבין כן בכונת רש"י ז"ל מש"ה תמה עליו וכתב שאין דבריו נראין להקל בימי ליבונה ולמאי דפרישית אדרבה עיקר שיטת רש"י ור"ח ז"ל להחמיר דבימי נדוטה לא מהני שום היכר דבכל ענין אסורה למזוג שמא יבואו לידי הרגל דבר. ובאמת יש לתמוה על כל הפוסקים שלא הביאו מיהא דברי ר"ח ז"ל שכל דבריו דברי קבלה להחמיר מיהא בימי נדוטה דלא מהני היכר ושינוי ואפשר משום דחומרא דאתי לידי קולא הוא להלקי ימי ליבונה מימי נידוטה,

כן נראה לי ודו"ק:

באמונה וללמד ולישב על גבם"), אמר לי' הא תליסר שנין דלא חזיא לי, והשתא נמי דעתאי עלויהר", היינו, שגם כאשר אינו נמצא ביחד עם תלמידיו דעתו עליהם.

ומובן בפשטות שמחשבתו של רב שמואל בר שילת אודות תלמידיו ללא תוצאה בפועל, לא תועיל מאומה לתלמידיו [וא"כ, הרי זה בגדר „עושה מלאכת ה' רמי" (ראה ב"ב כא, ב)] - אלא בהכרח לומר שמחשבתו אודות התלמידים היתה באופן שדאג והסדיר בפועל שגם כאשר התלמידים אינם נמצאים במחיצתו יתנהגו הם באותו אופן שמתנהגים בעת שהותם במחיצתו.

והנה, ענין זה תבע „רב" מר' שמואל בר שילת: „רב" ענינו - רב לתלמידים (כי „שמו אשר יקראו לו בלה"ק" מורה על תוכן הענין), ובהיותו רב לתלמידים תבע מכאן"א שעסק עם לימוד תלמידים שלעולם תהי' דעתו על התלמידים.

וענין זה מסופר אודות ר' שמואל בר שילת דוקא (שממנו תבע „רב"

ענין זה):

מבואר בספרים שהשם „רב שמואל בר שילת" הוא ר"ת „שויתי ה' לנגדי תמיד". וזהו ענינו של „רב שמואל בר שילת" - שכל מציאותו היתה חדורה עם כללות הענין ד „שויתי ה' לנגדי תמיד".

[וכמדובר כמ"פ אודות התואר „בן חורין", שאין הכוונה שהוא בנו של זה שנמצא במעמד ומצב ד „חורין", אלא הוא עצמו נמצא במעמד ומצב ד „חורין" - ועד"ז מובן בנוגע ל „רב שמואל בר שילת", ש „רב שמואל" בעצמו נמצא במעמד ומצב ד „שילת" - „שויתי ה' לנגדי תמיד"].

ומאחר ש „רב שמואל בר שילת" חדור עם כללות הענין ד „שויתי ה' לנגדי תמיד" - מובן, שכאשר מדובר אודות התעסקות ב „מלאכת ה'" (לימוד וחינוך ילדי ישראל), הנה בכל מקום שנמצא דעתו עליהם.

יח. וזוהי ההוראה למלמדים ומחנכים כו' - שהנהגתם צריכה להיות בדוגמת הנהגת „רב שמואל בר שילת", שבכל עת ובכל שעה צריכה להיות דעתם על התלמידים, וכמובן שהדעת והמחשבה אודות התלמידים מביאה למעשה בפועל (שהמעשה הוא העיקר) - חינוך התלמידים באופן המתאים גם באותם שעות שנמצאים מחוץ לכתלי בית-הספר.

ומאחר שתובעים זאת ממלמדים ומחנכים כו' - הרי בודאי שבכחם ליישם תביעה זו, וכמרז"ל „איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן".

וכאמור לעיל שגם כאשר המלמדים והמחנכים כו' טוענים שאין להם זמן פנוי להתמסר לתלמידים מחוץ לשעות הלימודים בבית-הספר - הרי מובן וגם פשוט שהאחריות והזכות שבדבר מוטלת - לכל לראש - על הנהלת בית-הספר, שתפקידה למצוא הסדר לחינוך התלמידים גם בשעות שנמצאים מחוץ לכתלי בית-הספר.

וע"י כללות החינוך באופן המתאים - זוכים להעמיד דור ישרים מבורך, כי דור זה חונך ע"פ „ספר הישר".

יט. ויה"ר שההשתדלות בכללות ענין החינוך בכל העולם כולו [כולל

כתובות דף סב

עץ יוסף

מדרש רבה סדר אמור פ"ל (כג, מ)

פירוש מהר"ו

שיג

חוץ משכר סופרים ומשנים. ובהנך שרי למשכן למי שאינו פורע ואפי' שאינו עשיר. שמכין דאין גומלין שכר אלא פורתא דהיינו שכר במלה. דאילו שכר כל דבר אין לו סוף. לכן ראוי לבלתי קפח שכרם ולמשכן עליו שאין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות. אלא שכר במלה. משום משנים קאמר לה. דאילו שכר סופרים שהם מלמדי חקרא תינוקות בלאו הכי איכא טעמא ליטול שכר דהיינו שכר שיסוד ושכר פיסוק מעמים כדאי' בפי אין בין המודר.

תני מראש השנה כו. השתא

מפרש קתו מוסרי וגו' שהוצאת לימוד התנוקות אין לחוש לה מאחר שאם מוסיף מוסיפין לו.

וה"ק קתו מוסרי ולא תתושו להוצאת הכסף. ולהכי מייתי הא דתניא מראש השנה נקצצין כו.

כו. מראש השנה נקצצין כו. במסכת ביצה פרק ו' י"ג י"ד לה מרכיבי תקעו בחדש וגו' כי

הק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. והאי תק לישראל המזוני הוא כו. מזונותיו של אדם. כל

מה שעתידי להשתכר בשנה שיהא ניזון מזה משם קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו. לכן

יש לו ליותר מלעשות הוצאה הרובה שלא יוסיפו לו שכר מזונות אלא מה שפסקו לו

(רש"י פ' הגיל). חוץ ממה שמוציא בשבתות כו. שזה לא

פסקו לו מה ישתכר לצורך וסתיק תבואהו. אלא לפי מה שרגיל במציאין לו לשעה או

אחר שעה (רש"י). פוחתין לו. כלומר ממוציאין לו שכר מועט. ר' יוחנן הוה מטיל כו. השתא מפרש שלא יחוש אדם

בהוצאת כל סמונו כדי ללמוד תורה. ולהכי מייתי מילתיה דר' יוחנן שמכר כל נכסיו. מסמך ליה. היה סומכו תחת

כתפו ור"י היה נסמך עליו. מטון כו. הגיעו לבית שדה. אמר ר"י זה בית שדה היה שלי ומכרתיו בשביל ללמוד

ליבות בתורה. שרי. התחיל לבכות. מה את. כמו למה. על דלא כו. על שלא הנתת לוקנתך כלום.

מסמך ליה. היה קומנו פתח כתפו ור"י היה נסמך עליו. מטון כו. הגיעו לבית שדה. אמר ר"י זה בית שדה היה שלי ומכרתיו בשביל ללמוד ליבות בתורה. שרי. התחיל לבכות. מה את. כמו למה. על דלא כו. על שלא הנתת לוקנתך כלום.

חידושי הרד"ק צדקה. (כ"ב ח) ע"ש. חוץ משכר. משמע שעל זה

חותר ללחוק. ועי' ח"ט סי' ע"ב סי' ש' שבוחר לעכב ס' של פקדון ושאלה אף במקום שיש תקנה. שאינן גומלין אלא

שכר בטלה. זה מפרש דרך אידי שכל עקר שמוחרין ליקח שכר אינו כ"א שכר במלה וממ"ש ברושמי דרורים.

תני מראש השנה כו. (ביצה ט"ז). וראשי חדשים.

ישראל בכל עת שמתחדשת. עוד טעם ובר לענינה שהיו עושים לעדי הלמנה כסן שדה בתוכה קיים שהיו מקדישים ע"פ הראיה (כל בן עזין) כשליה שכתב על שאושרים

כחלל זה החם עשה חי נגילה וגו'. ומה שהתינוקות מוליכים לבית רבן. הב"י ש"פ דהיינו שכר לעולם ממה שנותן למוך פיו שהוא שלו לכל יוסר מזה אינו מחויב מכלן ואילך משל הקב"ה

אם העדיף עליו יתן יותר ויומר כדרכה ה' עלי. ואפשר שזכו כוונה הכתובים קתו מוסרי היינו מוסריה של מורה לעשות מזה בממון הרבה ובהיה דרבן גמליאל שקנה

המרוג אחד בגלף זו. ולא ספק ולא תמסכו את הכסף לומר איך אתם בעבור מזה כל כך כסף שהבי המורה יקרה היא מפנינו אמנם דע שלל מפניו לא יסוף זה כלומר שחסור שינון כל נכסיו בטנור מות עשה וכדאמרו אלל מעשה חי חסרתי ליה מלפני מנוחה ליחסי כולו וכל הפנץ לא תתן דהמורה דרכי דרבי נועם. שרי ר' חייא

בבי אידי יוחנן מה את בבי וכו'. ר' יוחנן לעת מאי דעמיה דרבי חייא דשרי כדכתיב כשרה לרבי יוחנן שכל כך חשק נפשו במורה דע שמכר כל אשר לו לכות כה. חרבה היה לו לשנות בחורמו. ולי משום דלא שניק כלום לעת חרמו מה נכח. ואם נאמר דלא עשה בהונן למכור כל אשר לו ולא הינו שניק לעת וקנתו קשה

למה עשה ככה רבי יוחנן ומו כשנפטר מן העולם דהיה קורא עליו דורו אש יתן איש את כל [הון] יתנו גלגלבה נח יצונו וגו' קשה דלמה זה יצונו לתי עשושה כרבי יוחנן. אמנם ימישע עם מה שכתבנו הדנה כבר כתבנו דלענין המלכות עשה אינו מחויב האדם לתת את כל [הון] יתנו וגבול גבול חכמתי וז"ל המבזבז אל יצונו יוסר מחומת והטעם שמה ירד מנכסיו ועני וכו"ש אם יצונו כל ממונו עד שהלכה פרוטה מן הכיס שדבר זה חסור לעשותו. ומה היטה כוונה רבי חייא דלא ללמוד תורה

אשר לי ללמוד תורה שרות אחרת אמו והכוונה דרבי יוחנן סבירא ליה דהף לדאשר מנות אסור לבזבז כל ממונו או חזי לגבי תורה שאני והוא כההיא דאמרין בפרק מילאיל האשה דמר עוקבא כי הוה נח נפשיה אמר חיימי לי מוצנע דלדקה אשכח דהוה כחוד כה שבעה אלף דינרי פיאנאי אמר ודאי קלילא ואחרון רחיקא קס וצדיקה לפלגא דממוניה. ופרקי חייבי עבד הכי והא אמר רבי אלעאי נאשחא דהקיס המבזבז אל יצונו יוסר מחומת ומשני האי מילי מחמיס שמה רד מנכסיו אלל דאמר מיתה לית לן זה ע"כ. הכי שהטעם שמה שחל יעני וינטרן לבנות ונפקא מיהו דמקום דליכא למיחש שמה עניי איסורא ליכא וא"כ לגבי תלמידי חכמים ליכא למיחש דברי אמרין נעל חיימי גם וקנתי ולא ראייתו לדיק נעזו ורעו מנכס להם ומשום הכי אמרו חכמתי וז"ל דתלמידי חכמים דלא מעני ופרקי והא קהותן דמעני ומשני אהדורי

מסורת המדרש

נר דהש"ל פ' ס.

אמרי יוסף

פ"ל א שאינן גומלים אלא

שכר במלה. זהו שכרו בלא כסף

י"ן חלב. תני מראש השנה

נקצצין. והו בלא חשבון כסף

ובחור אלא מוסיפין לו.

ענף יוסף

פ"ל א תני מראש השנה

נקצצין מזונותיו של אדם כו.

ותנה חז"ל אמרו שקרום צינת

הולד נגור על הפיה מה תרא

עליה עשיר או עני. אך זהו כבלל

על כל שנחמו. אבל בפרכות על

כל שנה בפ"ע אמרו מזונותיו של

אדם קצובים לו מרה. ומה

במשך תוכחת מוסר לאדם.

שהינר מסמא את עיני האדם.

שאמר לו איך אפשר שתעמוק

במורה. כי מוכרת אתה לעמוק

כפרנסה לפרנס אשתך וכני ביתך

הקצבים. ומה גם בעתים הללו

שעול הפרנסה כבדה מאד ואין

לך יום כו. אבל באמת הוא

מענה מוסיפת. שכלל יגיעותו כל

היום בפרנסתו לא ישיג בשום

אופן יותר ממה שנקצב לו מרה

כמה ישתכר בשנה זו. ומה

שנקצב לו יוכל להשיג גם

מיגיעה מועטת. אבל בתלמוד

ורבה תלמי רק לפי רוב יגיעותו.

ועל מה שיתנוע בה יותר ישיג

בה יותר (מדרש שבואל). וראשי

חדשים. כביצה מ"ז ליתא דהמור

באת מ"ז ת"ט הביא זה בשם

הפסיקא. ואי בשי"ט מציה

להרבות בפעולה ר"ח. וסיים

הלבוש כמו במעמד ואמסטה

אקרא מראתקיש ר"ח למוקדים

לשכחה דתיוב וביום שמתחכם

ובמוקדים ובראשי חדשים

עב"ל. ואידי חבב מציה להרבות

כו מפני כבוד היום שהוא כפרה

לישראל שאחיל הכיאו עלי

בפרה על שמועמתי את הירח.

כלו בעבור על שמועמתי הירח

מפאר שלה ואני רוצה לעשות

לה כבוד שיהספרי בה כל

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

ר' יוחנן. בא לפרש מ"ש קתו מוסרי ואל כסף שישתדל בעסק התורה ולא ישתדל בקנין הכסף ועיזוב קנין הכסף בעבור קנין התורה כמו ר"י ועי' כל זה שמ"ר פ"ר מ"ז סימן ה' ש"י"ר פסוק מים רבים דף ל"ח א.

חוץ ממה שמוציא בשבתות וימים טובים וראשי חדשים

ומה שהתינוקות מוליכים לבית רבן. אם מוסיף מוסיפין לו.

ואם פוחת פוחתין לו. ר' יוחנן הוה מטיל. סלק מטבריא

לצפורין. ונהו ר' חניא בר אבא מסמך ליה. מטון חר בית

חקלא. אמר הדין בית חקלא הוה דידי וזכינית יתיה בגלל

למזכי באוריתא. מטון חר דבית פרמא. אמר הדין בית

פרמא דידי הוית וזכינית יתיה בגלל למזכי באוריתא. מטון

חר דבית זיתא. אמר הדין בית זיתא דידי הוה וזכינית יתיה

בגלל למזכי באוריתא. שרי ר' חניא ככי. אמר ר' יוחנן מה

את ככי. אמר ליה על דלא שיקבך לסיבותך כלום. אמר ליה

כלומר ממוציאין לו שכר מועט. ר' יוחנן הוה מטיל כו. השתא מפרש שלא יחוש אדם

בהוצאת כל סמונו כדי ללמוד תורה. ולהכי מייתי מילתיה דר' יוחנן שמכר כל נכסיו. מסמך ליה. היה סומכו תחת כתפו ור"י היה נסמך עליו. מטון כו. הגיעו לבית שדה. אמר ר"י זה בית שדה היה שלי ומכרתיו בשביל ללמוד ליבות בתורה. שרי. התחיל לבכות. מה את. כמו למה. על דלא כו. על שלא הנתת לוקנתך כלום.

מסתמך ליה. היה קומנו פתח כתפו ור"י היה נסמך עליו. מטון כו. הגיעו לבית שדה. אמר ר"י זה בית שדה היה שלי ומכרתיו בשביל ללמוד ליבות בתורה. שרי. התחיל לבכות. מה את. כמו למה. על דלא כו. על שלא הנתת לוקנתך כלום.

חידושי הרד"ק צדקה. (כ"ב ח) ע"ש. חוץ משכר. משמע שעל זה חותר ללחוק. ועי' ח"ט סי' ע"ב סי' ש' שבוחר לעכב ס' של פקדון ושאלה אף במקום שיש תקנה. שאינן גומלין אלא שכר בטלה. זה מפרש דרך אידי שכל עקר שמוחרין ליקח שכר אינו כ"א שכר במלה וממ"ש ברושמי דרורים.

תני מראש השנה כו. (ביצה ט"ז). וראשי חדשים.

ישראל בכל עת שמתחדשת. עוד טעם ובר לענינה שהיו עושים לעדי הלמנה כסן שדה בתוכה קיים שהיו מקדישים ע"פ הראיה (כל בן עזין) כשליה שכתב על שאושרים

כחלל זה החם עשה חי נגילה וגו'. ומה שהתינוקות מוליכים לבית רבן. הב"י ש"פ דהיינו שכר לעולם ממה שנותן למוך פיו שהוא שלו לכל יוסר מזה אינו מחויב מכלן ואילך משל הקב"ה אם העדיף עליו יתן יותר ויומר כדרכה ה' עלי. ואפשר שזכו כוונה הכתובים קתו מוסרי היינו מוסריה של מורה לעשות מזה בממון הרבה ובהיה דרבן גמליאל שקנה

המרוג אחד בגלף זו. ולא ספק ולא תמסכו את הכסף לומר איך אתם בעבור מזה כל כך כסף שהבי המורה יקרה היא מפנינו אמנם דע שלל מפניו לא יסוף זה כלומר שחסור שינון כל נכסיו בטנור מות עשה וכדאמרו אלל מעשה חי חסרתי ליה מלפני מנוחה ליחסי כולו וכל הפנץ לא תתן דהמורה דרכי דרבי נועם. שרי ר' חייא

בבי אידי יוחנן מה את בבי וכו'. ר' יוחנן לעת מאי דעמיה דרבי חייא דשרי כדכתיב כשרה לרבי יוחנן שכל כך חשק נפשו במורה דע שמכר כל אשר לו לכות כה. חרבה היה לו לשנות בחורמו. ולי משום דלא שניק כלום לעת חרמו מה נכח. ואם נאמר דלא עשה בהונן למכור כל אשר לו ולא הינו שניק לעת וקנתו קשה

למה עשה ככה רבי יוחנן ומו כשנפטר מן העולם דהיה קורא עליו דורו אש יתן איש את כל [הון] יתנו גלגלבה נח יצונו וגו' קשה דלמה זה יצונו לתי עשושה כרבי יוחנן. אמנם ימישע עם מה שכתבנו הדנה כבר כתבנו דלענין המלכות עשה אינו מחויב האדם לתת את כל [הון] יתנו וגבול גבול חכמתי וז"ל המבזבז אל יצונו יוסר מחומת והטעם שמה ירד מנכסיו ועני וכו"ש אם יצונו כל ממונו עד שהלכה פרוטה מן הכיס שדבר זה חסור לעשותו. ומה היטה כוונה רבי חייא דלא ללמוד תורה

אשר לי ללמוד תורה שרות אחרת אמו והכוונה דרבי יוחנן סבירא ליה דהף לדאשר מנות אסור לבזבז כל ממונו או חזי לגבי תורה שאני והוא כההיא דאמרין בפרק מילאיל האשה דמר עוקבא כי הוה נח נפשיה אמר חיימי לי מוצנע דלדקה אשכח דהוה כחוד כה שבעה אלף דינרי פיאנאי אמר ודאי קלילא ואחרון רחיקא קס וצדיקה לפלגא דממוניה. ופרקי חייבי עבד הכי והא אמר רבי אלעאי נאשחא דהקיס המבזבז אל יצונו יוסר מחומת ומשני האי מילי מחמיס שמה רד מנכסיו אלל דאמר מיתה לית לן זה ע"כ. הכי שהטעם שמה שחל יעני וינטרן לבנות ונפקא מיהו דמקום דליכא למיחש שמה עניי איסורא ליכא וא"כ לגבי תלמידי חכמים ליכא למיחש דברי אמרין נעל חיימי גם וקנתי ולא ראייתו לדיק נעזו ורעו מנכס להם ומשום הכי אמרו חכמתי וז"ל דתלמידי חכמים דלא מעני ופרקי והא קהותן דמעני ומשני אהדורי

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

המבואר על שאושרים

מסורת המדרש
נה מדרש הפלס ממור ע"י.

באור מהר"ם
פ"ל א וכמה מצות יש בו.
אולי קחשיב ד' מינים לד'
מצות כדלקמן בסמוך.

נחמד לראות
אפסחא לא מיהדר לא ו"כ לפני
מורה אמו אסור לתם אם כל הון
ציוו ולא הינה סכרת רבי יוחנן
חשו שהסיו קלה היא נעיקר מה
שעשיתי שמכרתי דבר שנעשה
נעשה ימים וקניתי המורה
הימנות נלרנעיס ללומר דשאי
מורה מהמלות דמלמלה קשה
אריך ומן הכרה לעמוק נה
השתא משה רבינו הולך ליש
ארבעים יום כדי ללמוד אופה
ומיה דלנטו לא נדע עומק
המורה ודעיה נומן ומוק
ומניה. ועוד רמו לו כי כמו
שמש ענה אל האלהים ולמה לא
אלל ומים לא שמה ארבעים יום
ואעפ"כ היה מי וקום כמו כן
אנכי אלהים ה' מילי ונרעב
יפדני ממות ולא יעני ה' נפש
נדיק. נחפון שרבי יוחנן מלמלה
יחירא הוא דענד למטר כל
שדה אחרת ולא השאר לנו
לעם וקניו ומסרה ספרו עליו
אם ימן אים אח כל הון ציוו
נלרנע סלכנ רבי יוחנן אח
המורה נון יכוו לדיעה יחירה
נדענו לו דוקא ולא כל אדם יכול
לכוח לדי מדה מלמלה להכוח את
המורה כמותו דלן הכי נמי
דיסט לישן את כל הון ציוו
לעסוק צהורה ויכה לה אמנס
לא יוכל להשיג לשיעור גורל
הלכנה שלכנ רבי יוחנן אח
המורה. ב דבר אחר ולקחתם
לכם ההיר תודיעני אורח
חיים וגו אמר דוד לפני
הקב"ה תודיעני באיזה פילון
מפולש וכו'. עין מה שפירש
נוה הר"ב י"פ"ו. וליג לפרשו
עם מלי דלמלה נפרק תפלת
האמר כשחלה רבי יוחנן נן וכלי
נכנסו תלמידיו לנכרו ומלכו
שהיה נוסה אמרו לו תלמידיו
רבינו נר ישראל וכו' מפני מה
חלה נוסה. אמר להם חלו לפני
מן נכר נוס וכו' ולא עוד אלא
שם לפני שני דרכים אחד לנן
עין ואחד לגיהנס ואן אני יודע
נלמה דרך תולידן אחי ע"כ.
ומקשו הכל דלן אפשר נלדיק
כמותו יתחפק שיליכוהו לגיהנס.
ופירש הר"ף על עין יעקב
הכוונה ים כמה רשעים נגיהנס
שלינס עוליס עד שיעבור נדיק
אחד וזה שנלמך עונני נעמק
הכח שהוא גיהנס מתעכבים
שם עד שיעבור דרך שם הלדיק
ועינה מורה שמתעספות בו
הנשמות ועולת עמו. ועל זה
היה נוסה אם בעלינו לנן עין
יעצוהו דין עמק הכח שהוא
גיהנס כדי להעלות עמו כמה
נשמות או אם ילך דרך ישראל לנן
עין עכ"ל. ונריך למקור אם כל
הלדיקים נרכינס לעבור דרך זו
לגיהנס כדי להעלות הנשמות או מתקנה. אם נלמר כולם אי אפשר משום דל"כ אין שום נדיק הולך דרך ישראל לנן עין ומלמלה לנן עין שיעבור דרך
שם אלא ודאי שמקלמן העוננים דרך נן עין ומקלמן דרך גיהנס כדי להעלות עמהם כמה נשמות ולפיקר שני הדרכים יש כהס נדיק. אלא נלמך לנן עין שאלו ואלו

כד דמך ר"א בר"ש. שייך פסוק מי זאת עולה דף כ"א
א' וכל מעשים אלו הובאו דרך אגב ואגב דאגב. בארבע
מיני. פי' ה' מעה כסף כמ"ש לעיל פר' כ"ח סימן ו' בשם
מ"ע והכוונה במעט כסף. ומ"ש והיא גרמה לישראל
הכוונה שאם לא היו ישראל
עושים מה שנצטוו בעשיית
הפסה ולטבול האזוב כדם
וליתן המשקוף ושתי המזוות
כאשר נצטוו לא היו נגאלים
ממצרים ולא עברו בים ולא
ירשו את הארץ שהיא ביזת ל"א
מלכים הרי שגם האזוב גרם
להם הכל. ועל פי מדה גז"ש
של תיבת ולקחתם דורש ק"ו
על שכן הלולב והיה לכל
המצות בעוה"ז ובעוה"ב.
ב תודיעני ארץ חיים. ב"ר פר'
ג"ט סימן ו' ומאחר שמבואר
כאן שביקש כרוה"ק בהכרח
שהשיבו לו והיינו ע"פ מדה י"ז
היינו במשלי ו' ודרך חיים
שבקש דוד ע"י תוכחת מוסר
וכן הוא במשלי יוד' ט"ו אורח
לחיים שומר מוסר ע"י לעיל
פר' כ"ט סימן ה'.

קלה היא בעיניך מה שעשיתי,
שמכרתי דבר שנברא לששה ימים
וקניתי דבר שנתן לארבעים יום,
שנאמר (שמות לד כח) ויהי שם עם
ה' ארבעים יום וארבעים לילה,
וקתיב (דברים ט ט) ואשב כהר
ארבעים יום וארבעים לילה. פד
דמך ר' יוחנן, הנה דודו קורא
עליו (שיר ה ה) אם ימן איש את כל
הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן
את התורה, בוז יבזו לו. פד דמך
ר' הושעיא איש טיריא ראו משתו
שפרתה באויר, והנה דודו קורא
עליו אם ימן איש את כל
הון ביתו באהבה שאהב הקדוש ברוך

הוא לאבא הושעיא איש טיריא בוז יבזו לו. פד דמך ר"א
בר"ש, הנה דודו קורא עליו (שם ג ו) מי זאת עלה מן
המדבר בתימרות עשן מקשרת מר ולבונה מפל אבקת
רוכל, מהו מכל אבקת רוכל, אלא דהנה קרי ותפי ופיטן
ודרשן. אמר ר' אבא פר פהנא משכר לקיחה אתה למד
שכר לקיחה. במצרים כתיב (שמות יב כב) ולקחתם אגדת אזוב,
בכמה הוית טימא דידיה, בארבע מיני, והוא גרם לישראל
לירש בנת הים, בנת סיחון ועוג, בנת שלשים ואחד מלכים,
לולב שעומד על האדם בכמה דמים וכמה מצות יש בו, על
אחת פמה וכמה. לפיקף משה מזהיר את ישראל ואומר
להם ולקחתם לכם ביום הראשון.

ב דבר אחר, ולקחתם לכם. הדיא הוא ה"קתיב (תהלים טו יא)
תודיעני ארץ חיים שבע שמחות. אמר דוד לפני הקדוש
ברוך הוא תודיעני באיזה פילון מפולש לחיי העולם הבא. ר'
יודן אמר אמר הקדוש ברוך הוא לידוד אם חיים אתה צריך
ישורין אתה צריך, כדכתיב (משלי ו ג) ודרך חיים תוכחות
ולחכי בייתי האי קרא דרריש נעומות בימינך נצח שהמנוחה הזו הוראה על הניצוח כדלקמן. ואידי דמייח קרא
מפרש כוליה קרא. תודיעני באיזה פילון. (פר אורח) מפולש לחיי השלם הבא. ר"ל ששאלת דוד היה כיצד יוכה
האדם ליבנס לעוה"ב מיד בלי שום הפסק עונש תחלה כמותן שנדונין כ"ב הדשים ושוכים לעוה"ב. והיינו
שער מפולש שנכנסין בו כהריא מבלי שום הפסק. ולזה אמר ביסורים שסמקין ענות בעוה"ז ונשאר נקי לעוה"ב.

מתנות בהונח

קלה היא כו'. לשון סימא ולעיל קוף פרשה כי משא ישנו מאמר
זה וסם לא גרם אחרו לו ר"י כחלה שמכרו כדי לנמור תורה והוא
יומר מיוסנ כדי שלא יקשה עלינו כתיב ר' חילא ובמדרש חוים (מ'
ד') לא גרם ליה. דמך. מה ולשון נקיה דבר. קרי. ובעל משנה
פייטן יודע לתבר עמיני ומר ומפלת מכול הים שמולמן אללו הכל.

קלה היא כו'. לשון תימא. דבר שנברא לששה ימים.
ואע"פ שלא היו ד' ימים אלא לכל הנבראים יחד אבל
לארץ לא הוצרך אלא יום אחד שנא' בו יקחו המים וגו'
והראה היבשה. ואפילו תימא שנבראת בזמן א' תגלית
ביום אחר. מ"מ ליכא אלא כ'
ימים. י"ל שאע"פ שכל חלק
נברא ביזמו אך כיון דכל העולם
כאיש אחד מקושר קצתו בקצתו
וכל חלק צריך לאחרים. שהארץ
צריכה למאורות כדי להצמיח
דשאיה. וכן לגשמים הכאים ע"י
הרקיע. והקשקש אל זה בכל
הדברים לכן אמר על כל דברים
ועצמים עכשיו שנבראו ב'
ימים. דמך. פי' מת. הנה דודו
קורא עליו אם כו'. אם יוציא
אדם כל ממונו לעמוק בתורה
כמו שעשה ר' יוחנן בוז יבזו לו
פי' בדת נג ומנוג תהיה לו
כמו שכתב המתרגם. ראו
מסתו שפרחה באויר. כשהיו
נושאין אותה היתה מסולקת
מעל האנשים ופורחת באויר
שהמלאכים היו נושאים אותה.
או אחר שנקבר היתה פורחת
באויר שהיו מוליכין אותו לניע
(י"פ"ח). ועין מ"ש באו אריאל
כוונה בזה המאמר. שאהב
הקדוש ברוך הוא לאבא
הושעיא. שכברו בכבוד הזה.
ואתא למימר דלא מיבעיא מפני
עיקר השכר אשר לצדיקים.
אלא אפי' כבוד זה לא יערכו
כל ממון שבעולם. דהנה קרי
וכו'. פירוש שהיה בעל מקרא
ומשנה ופיטן ודרשן. והיינו
מכל אבקת רוכל שהיה בו מכל
מיני בשמים. ועי' בחזית ומ"ש
שם. משכר לקיחה אתה למד
כו'. דריש לה אולקחתם לכם
כלומר תקחו לכם למוד משכר
לקיחה אחרת ללקיחה זו. סימא.
דמי שוויו. בארבע מיני. ציל
כד סנה. וכתיבה קאמר וכי
ערכו ארבעה מנה רוכו כולי
האי על ידו. ב הדיא הוא
דכתיב תודיעני ארץ חיים
כו'. רצה לפרש ולקחתם לכם
שהלקיחה להורות שהנצוח
שלכם. שהלולב מורה על זה.

ולחכי בייתי האי קרא דרריש נעומות בימינך נצח שהמנוחה הזו הוראה על הניצוח כדלקמן. ואידי דמייח קרא
מפרש כוליה קרא. תודיעני באיזה פילון. (פר אורח) מפולש לחיי השלם הבא. ר"ל ששאלת דוד היה כיצד יוכה
האדם ליבנס לעוה"ב מיד בלי שום הפסק עונש תחלה כמותן שנדונין כ"ב הדשים ושוכים לעוה"ב. והיינו
שער מפולש שנכנסין בו כהריא מבלי שום הפסק. ולזה אמר ביסורים שסמקין ענות בעוה"ז ונשאר נקי לעוה"ב.

אם נלמר כולם אי אפשר משום דל"כ אין שום נדיק הולך דרך ישראל לנן עין ומלמלה לנן עין שיעבור דרך
שם אלא ודאי שמקלמן העוננים דרך נן עין ומקלמן דרך גיהנס כדי להעלות עמהם כמה נשמות ולפיקר שני הדרכים יש כהס נדיק. אלא נלמך לנן עין שאלו ואלו

ילקוט מפרשים החדש על מסכת ברכות

[דף כז ע"א - דף כח ע"ב]

כג

ואשתמיטתיה לנפשי כבאן דברי המוס' אלו וע"ש: [פלא הורע"ט]
שם מתפלל ש' מנחה ואח"כ מתפלל ש' מוסף. ע' וזמית ריש דף י"ב:

[גליון מהרש"א]

שם ר' יודא כי הוה חליש מנצריה ב'ו אמר כי חליש רבנן או איקום בסיבוייהו ואקב"ל אמר. לנאורה וכו' ר"ז היה עובד את הרב ע"מ לקבל פרס. וגם בשבת קיט ע"ל אמר רבא חימו לי דכי אחא זורבא מוצנן לקמחי לנימא לא מוצנא רישא אבי סדיא כמה דלא מהפסיכא בסימיה ופירש"י חמי לי יטולס שכרי. דכי אחא זורבא מוצנא פירש"י שחית ח"ח על. רבאשור יו לקרקע מדוע לא פירש"י על כמה חמי לי האמוריס שם אמרו בשמות רבה פ"מ"ד אמר ר"ס אס עשיה מנחה אל תבקש שכר כי ורשע הזה מיקרי שלם בקשת להנחיל לנצח כלום כי ויש לומור ע"ש מה דלמך רבא שבת כג ע"ד דרמיס רבנן חייב ליה בן רבנן לנחיל לנצח כלום כי ויש לומור ע"ש מה דלמך רבא שבת כג ע"ד פירש"י ע"ל חמי לי דרש"י יטולס שכרי לרשות שופס טון רבא לבקש שכר כוה. וכן ר"ז אמר רבא ולקבל אגרא כסיהי לו בן רבנן כי שבר כוה רבא לבקש ולא זולתו:

[הו"פ קאנצלבאכאן]

שם כי הוה חליש מנצריא הוה אויש ויתבי. ע"ן עיזובין קם ע"ב:

[בבבא איתן]

שם ארבעין וזמנין. טעם דלרשעין ע' טעמיה מ' ע"א לר"ז ול' אלא שם די כ"ד זמנין:

[ר"א שטאכאכאן]

שם אמר ריב"ל. ג"כ וע' בשו"ת שלגת אהיה:

[ר"א קאנצלבאכאן]

שם על דאחרו ומני מונדריא. ג"כ וזית סאו מוספין:

[גיב"ז]

שם נתיבא דבעירא הוא. ע' מ' שלגת אהיה דעי מפלה ס' ט"ו:

[גליון מהרש"א]

תוס' ר"ה וש' מוספין בשש. ע' וזמא ליה ע"א אמר אפי:

[ר"א שטאכאכאן]

דף כז ע"ב

גמ' ולא אכש"ו בדבר הלבב וישפחו בו הבר. ג"כ ע"ש ר"י. והאון מהר"מ סופר וז"ל כתב נאמת מתאטטיו (א"ח סימן ר"ח) שהשיב לי הפי מה דלמתיין (כ"כ קל"ג ע"ג) אכש"ו פ' עילע קרל עליה אל ה' געמה חמשה ופירש"י קרל רבא לנמוח אל ה' געמה חמשה געמ שהלתיקיס לריכיס ליבוטע הקד"מ ממחלה להס חף אחא אל יודע כן שטעמל לא גבחה דין תקלה על דין עכשו וזמני הקד"מ קודם שגמטס הוראה ולא נכחלת ע"ש. וה"ל כוון רב"ז בחפלותו של רבא בשביל דבר הלכה וישמחו ב' חברי להחיות מה רבא שהחזיר את ר' עילע וכד"ו לא נכשל ר' עילע שטעל:

[מהר"ן חיות]

שם ובשעה ריב"ו. מנאל וימר מילור מה גבטע דר"י פ' כ"א:

[ר"א שטאכאכאן]

שם איהו לפני מלך ב"ו. לקמן ג"ג ע"א:

[ר"א שטאכאכאן]

שם לפייבו בדבריו. ע' וזמא דף פ' ובחידושו גלכות:

[בבבא איתן]

שם ואחת ש' גיחהו איני יודע ב'. ע"ן חגיגה דף ק' ע"ב:

[בבבא איתן]

שם בשעת פטירתו. ג"כ אל ח' כנה:

[גיב"ז]

ממיהו ולא הנתי דבריו כלל דכ"ה"ש שאני דלף דהוא ספק סקילה מ"מ הוהיל הוא רק ספק לכן גבז שבות ה"ל ספיקא דרבנן ולקולה ומאכ"כ בחוספת שהאדם מקבל עליו לדעתן שאו יוס ועב"ז קדושת ואיסור שבת עליו א"כ הרי גם הדרגתן הוא איסור ולמה ישרתי וכו':

שם והאמר אבידן ב'ו. ג"כ ב' העורן אבדן ופי' אלא ורן שמו וילטא קילתא קרי ליה אבדן ועמ"ש בספרי כטס סופרים ע' אבדן וביבמות ק"ה ע"ב גרסו ג"כ אבדן ע"ש:

[גליון השי"ס]

שם טרביית רשות. ע"ן לעיל ד ע"ב ו' כ ע"א מוס' ד"ה טעם ולא התפלל:

[גלא הורע"ט]

שם תא ונעבריה וכו' נוקמיה. ע"ן שער הלוי סימן קנב ע"פ כב אוח ק:

[ב"בא איתן]

שם דהית ד' וזות אבות ב'. ע"ן סוף הוריות:

[בבבא איתן]

שם ואיבדן באינשי ביתי. ע"ן ג"מ דף גט ע"א:

[בבבא איתן]

שם אוז ואמ"ך בדביתיהו. ג"כ האון מתי ויתן וז"ל עירור דכ"פ דמן הדון היה לר"י לטול רבות מחשבו דר"י חמר ונעשה גמל לר"י לטול רשות מחשבו מפני שמשמע געוה והנה עגות ת"ח משנה לשבת ושבת נשיא מוטלר בלחית דר"י דהוא חמורס למודס וא"כ כוון שנתמטעט הטעה לר"י לטול רשות ע"ש:

[מהר"ן חיות]

שם ואמ"ך בדביתיהו. ע" ב"מ דף ג"ט ע"א והא אמרי אינשי ושני מירולי דלשי:

[ר"א שטאכאכאן]

תוס' ד"ה והנותן. ע' מהרש"ל שטעב הגירסא אולם אין הכנה לשבז ע"י גמולא אחר זה דלמר רבי ירמיה לרב מי בדלה ולקמן פ' מ"ח ע"א אמר ב' ר' ירמיה ל' וזאל וזמר בחוספת רק הלוטוס חמית דלקמן:

[ר"א שטאכאכאן]

תוס' כד"ה צ"י ב'ו עם השיבחה. ג"כ וע' טה"ג הלכות קידוש והנדלה:

[בן איהו]

תוס' ד"ה והבכתא. ג"כ ע"ן גלית מ"ח ומזה שלל הרגיוס המס' ואחר המהילה אישתימעי' שמהם מה הבי' גא"ח ס' ק"י ע"ש:

[ר' יצחק אייזיק שר]

דף כח ע"א

גמ' והוא יומא בר תבני סרי שני הוין. ג"כ וצורולמי ספ"ק דברכות אמרו על כך דלר"ב הרי אל כן טעמיס טיב מה הלון אפי"ס שנתם לגדולה הארץ ויטס. משמע דבאמת היה וכן וכבר התעורר מהר"א פולחא דטה פלגי הכני והצורולמי וע"ן יפה מראה. ועוד ש' חילוק ב' לפי ס"ס דין היה לכ"ע בחו"מ וכן ח"י טיט וצורולמי כפי תפלה השמר למתיין דהיה כי שג עשרה שנה וע"י הגבוה ויפי משמעור על שאר חילוקין בין ירושלמי לבבלי בענין מאורע על זה. וכן מה דלמתינה ליה יוסא לר"בא ע"י שיהיה ראו לנשיאות דגאס לדרשן ליהוה וכן הוילא רמב"ם וז"ל דבריו ה"ל תבני סרי מ"ד א"כ כנחה חס"ל לפיכך לר"ן להשמיר ככל קול וקבל משהלל חסם גדול וכן ויזא שמיס ומכאן ראוסי התנאי לדרשן להיות וכן ובענינים דף ט"ו למתיין גם כן ששמעוין וכן ופירקן נלה:

[מהר"ן חיות]

שם מכות"ל ביתך ניכר שפחתי אתה אמר. ז' אוי יו דרור שאתה פרנסו שאין

ליכז בדוקא דשאלו הנטיסם שיזא לתועמנת כחוס השמש וזרו א"ע ז' וזא הנטיסמה חיו וימנו שיחמיל השמש ומשך דף ח"ל הוסי' וע"י בתפרס לנחמה ו' ג' וז"ל וז"ל א"ל דייק מלשון וגמס ומלשון חוס וחס דהוא היה שם דבר וחס הוא פולג דמשמע מיד כשמה השמש לבד וחס משמע ככל מקום וזה מדויק לשון הברייתא דלמקו הא מה אני מקיים וחס השמש וגמס דלא ה"ל לטאקו כן וגמס ולדכרטי ימא דעיקר הדיוק הוא מלשון וגמס דמזה מוכה דהו קמי אלסון פעל דהשמש חממו וגמס:

[רא"ח הורע"ט]

תוס' ד"ה ר"ב וכן לענין תוספת שבת ופי' ב"בא. ממתח חטיה ופי' גבז ופי' וזיס טוב כ"ל וז"כ הפר"ח בספר מוס מייס והכר ד' דוד. דגמ' גבז ליהא תוספת וכמ"ס ה"ח פקח ה' מהל' טעמיה יו"ט:

[מהר"ב ונשכורן]

שם בא"ד וכן לענין תוספת שבת ב'ו. ג"כ לא ידעמי למה הורכו לחוספת ג"ו הויל לממר דלף דמלמל המנהה הוא לילה לענין ח"ע אפי"כ מחור נתכלסה ע"ש ולפי מה שגמיה ע"ש דבריו מוס' וז' יתייבז קלת ו"ע:

[פלא הורע"ט]

שם בא"ד שיעור גדול כ"כ ב'. ע"ן מוס' מ"ק דף ד':

[בבבא איתן]

שם בא"ד. ע' מ' שלגת אהיה סימן ט"ו:

[גליון מהרש"א]

דף כז ע"ב

גמ' דקאמר ליה ר' ירמיה בר אבא ר"ב בו בדיחיה. נכתב ע"פ ע' עירובין דף מ' ע"ב וברכ"י ד"ה מי גדלת ע"ש הטעם וז"ל:

[ר"י לנדא]

שם ופי' בדיח' ב'ו. ע' בשו"ת מהרש"ל ס' מ"ו ט"ל אפי' התפלל וקיבל עליו שבת מותר לעשות כן והמטות דבר שאלו רק המוס שבת. ונאמת קשה דבריו גופא סבר דעל שבות לא גזרו בה"ש א"כ מאי ק"י הגמרא ופי' גדיל ואל רב איהו מרס דשמעתה דעל שבות לא גזרו בה"ש. וע"י שו"ת הסט ג"כ ס' י"ל שתיין דלא שתיין אלא משהו דבר מנחה או שעת הדקק וכן כריווייה לימניה ע"ש. ופי' מרש"י שבת דף ג"ב ע"א ד"ה ספק שיהיה לא משמע הכי דפי' שם דקדבר דגורו על השבת ס' ה"ש ואי ימא דרדך לרבר מנחה א"כ מתי לאוקמה גם כרבי ועב"ז אין מעשירין דלחו דבר מנחה הוא. וע"י ברטוב"א עירובין דף ג"ב כתב שם כסס הרב"ד שאף רבי לא תהיה לעשות שבת בה"ש וקאמר רק דלא גזרו היטי לענין עירובי הקל לדעו כלאו יוכל לעשות כן כדי שלא יסבול עירובי אף מרש"י כ"ן:

[היה"ל פויגלש]

שם ב' צ"י ש' שבת. ע"ן ביאר הלכה סימן רעא ספיקא ד"ה מדי:

[ר"א שטאכאכאן]

שם והארי אבין פעם אחת התפלל רבי ש' שבת בביש' ונבנב צ'ברחיו ב'ו. ג"כ ע' שו"ת מ"ס ס' י"א לר"ן לדרקק מנאן לנאור שבת אחרי קבלת שבת בע"ש אף דסברה להסיר דלא תמור מרין השמשות דלא גזרו על שבת ביח"ס והכא אלינא דרבי קיימנא דלחיו מרס דרן שבתמחלה דלא גזרו על שבת ביח"ס ד"ה דאל דהא שרתי שבת ביח"ס אלא משום דבר מנחה או שעת הדקק ויבא קול ל' לתמורה דתרווייהו לימניה שיהי ה' יוכל לנטעם דלא תמור מנחה ולהתפלל א"כ ע"ש ואלסן גוף גבחה ע"ש ע"ן קבלת משהלל שבת שבתמחלה דלא גזרו על שבת ביח"ס ד"ה דאל דהא דלארס שבת אחרי קבלת שבת וכו' ע"ז ח"ל שמע מניה דתמור קבלת מבכפס חסכה ופיעי הדבר תמנה משהו שיהא חמור מוס' שבת סהא מקבלו בלויט ואי אלא עשה געלמא מנח"ס סהא ספק איסור סקילה כו' עכ"ל וז"ל והנה צעני מיתה על

הגהות וחדושי הרש"ש

ד"ה אורו רב. ויהרא הוא. וע"י מוס' וז"ל רחי לפירש"י מומס (ל"ו א') אחורי רב ה"ו מנסי הרוח: **תוס' ד"ה והבכתא.** ג"ל דהוא דבור אחד עם דבור דלעיל וכן משמע להדיא מדבריהם לעיל דף כ' ד"ה אמר וזמנין פירקן ד"ה טעה:

דף כח ע"א רש"י ד"ה נענתי. דברתי צ'ברוך ב'ו. וקשה לישאל דנענתי דהוא מבני נפעל אמנם מנאלו כיונא מה דביתא פ"ח נענה ר' יתשעאל וכן כולס עם א' כ"ד אולם כנאן ל"פ נענתי ונשאלתי לפניך מלשון לענית מפני (שמות י"ד): **רש"י ד"ה מזה ע"ב ב"ב.** בהן ב'ו. לנאורה הם זה מואר לכהן אלף אף זר כשר להזות מנוטלר כיומא (מ"ג ע"ג ע"ש ע"מ ד"ה י"ג) הגם שכשרה מוס' מ"מ היו גילין כהניס להזות ע"י מוס' קדושין ע"ש ע"ב ד"ה אין (ועמ"ש כ' בפסחים ז' ב') ויזמא ס"ו ב' מנשה הכל כשרים להלויטו אלא עשבו הכהניס קצב כו': **רש"י ד"ה מתפלל של מנחה.** בואר שהגיע זמנה ב'ו. ולעיל ר"ד כ"ו פ' מעעמל דמדרי וע"י עט"ר מה שסקנה על פי' דהכל ועד ק"ל דהא אריו"מ לקמן (כ"ט ב') מזה להסלפל עם מדדומי תמה איברא נמ"ר ר"ס נלכיס (מעמט) [מתעמ] כפי' דהכא ד"ה ש' מתפלל תפלת המנחה ואח"כ תפלת הסופסין מזה הכל נעמט כו' ע"ש:

[ר"א שטאכאכאן]

שם אר"י ונקרא פושע. ג"כ ע"י מוס' טיטס וזמא דף ג"ד טעם למה נקרא פושע

[מהר"ן חיות]

דף כח ע"ב רש"י ד"ה שיהפקו. מן הפסק וימעייה. כ"ל:

[גיב"ז]

הוא מלחו ססא או שעת הדקק ובה מיושב מה שסקנה הש"ס גמ' ב'ו על הר"ס ומר"י לנכרתם היכי דייק מדרי"ה דל"ה כר"י דלמא ה"ט דלא מללו עד אורחא משום דס"ל דל"ס להוקף מנול ע"ה"ק וכו' ע"ש אלא לפיכך א"כ דלך סברה דר"ה פלגי עלי דרס בשום מדי [אלא מ"מ מלוי דלגי עליה דרס סנדקריין כ"ו לפי מש"כ המוס' סס בספיק ד"ה אלא]:

דף כז ע"ב ע"ב נ"ב. לפי הירוש' שביחא הוראי. פי' ומעשה דרס הוא נמתחין וכן ע"ש על מש"כ רש"י בעירובין מ' ב' על הא דקאמר ר' ירמי ב"א לרב מי גדלת ח"ל פעם אחת מתקשו בו: **שם ת"ש דארי"ג א"ש בתפלה ב'ו והבכתא בורותיה.** ב' מיטת דארנות לימא ברין' ורש"י: **שם ת"ע רשות.** למן הרע"ב לפי שהוא כנגד הקבנת אר"ס ו' והך רשות נמי כו'. ג"כ ע"ן ונב"ח כולל לקרוא להקבנת ר"ע רשות. פי' מ"ע דאורייתא היא והכי הל"ל דרבנן לא חיקת תפלה כנגדן כיון שאין עקר כפרה ואין מעבדין אותה. וע"י שבת (ע' ב') תד"ה למ"ד ויזמא פ"ו ב' מ"ה והמאר: **שם בע"ה מעשה הוא.** פירש"י. וק"ל דהא ב"ל הוא ע"י ח"ל שמע וילוי פירובו ה"ל"ס דע"י ח"ל ק"ל על ר"ג ור"ל דלית עמ"מ אלא דורך ומתמסך למאן דמעזר ל' והיית ע"י קיסר ור"י לא יוכל לעמוד כנגדו משום דהוה עני: **רש"י תלמוד בבלי ע"ז והדר >** א' ברכות > [עמוד 413] (2864)

בבית קדשנו, כשהיו נפטרים היו אומרים יוסי לך מזבח
 יוסי לך מזבח (סוכה, מה א), כלומר היופי והזיו שלנו,
 לך מזבח היא — הדרן עלך; וגם היופי והזיו שלך הוא
 שמאיר עלינו — הדרך עלן.

ה

נשי בר קפרא

רבינו יהודה ב"ר קלונימוס משפירא בספרו „יחוסי
 תנאים ואמוראים" כותב בערך בר קפרא: חכם גדול היה
 כדאיתא בהרואה (ברכות, סב ב) דהוה מזבין מילי בדינרי,
 ומפורש באגדה שי"ב נשים היו לו וקבלו עליהן
 לפרנסו כדי שישא אותן מרוב חכמתו.

רר"נ רבינוביץ בעל דקדוקי סופרים, בהערותיו לערך
 זה (ליק תרל"ד) עבר בשתיקה על אגדה מוזרה זו ולא
 רשם דבר. ידידי הרב רי"ל הכהן פישמן בהערותיו המצוינות
 לספר היקר ההוא, שבהן רשם מקורות כל המאמרים
 המובאים בו — כותב על זה: „מקור אגדה זו נעלמה ממני".
 מפליאה היא עצם העובדה של ריבוי נשים אצל אחד

מרבתינו עמודי התורה, גם באותן התקופות לא היה הדבר
 מצוי בבתי ישראל ואין הד למציאות כזו בכל הספרות
 התלמודית הרחבה, ומה גם בין גדולי האומה אנשי קודש.
 אולם כבר גליתי מקור אגדה זו בהערותי לקטעים
 ממגילת סתרים של רבינו נסים שנתיחסו לרבינו אברהם
 בן הרמב"ם (בספרי תולדות ר"א מיימוני ע' 37) ועל ידו
 נעמוד על פתרון החידה שלפנינו.

שנינו בירושלמי יבמות פ"ד, הי"ב: דילמא תלת
 עשר אחין הוון, ומתין תרין עשר בלא בנין, אתין ובעיין

מתי במה קומי רבי, אמר ליה רבי אול ייבם, א"ל לית בחילי, והן אומרות כל חדא וחדא אנא מזייני ירחא, אמר ומאן זיין ההוא ירחא דעיבורא, אמר רבי אנא זיינא ירחא דעיבורא, וצלי עליהון ואזלין להון, בתר תלת שנין אתין טעינין תלתין ושיתא מיינוקין, אתין וקמנו להן קומי דרחא דרבי, סלקין ואמרין ליה לרע קרייא דמיינוקין בעין משאל בשלמא, אודיק רבי מן כוותא וחמתן, אמר לון מה עיסקיבון, אמרין ליה אנן בעיין תיתין לן ההיא ירחא דעיבורא, ויהיב לון ההוא ירחא דעיבורא.

עברית: מעשה, שלשה עשר אחים היו ומתו שנים עשר מהם בלי בנים, באו האלמנות הזקוקות ליבם לפני רבי ודרשו שהאח שנשאר בחיים ייבם אותן, אמר לו רבי: לך ותייבם אותן, ביקש היבם להטטר בחליצה ולא רצה ליבם ונימק בכך שאין באפשרותו לפרנס את כולן, אמרה כל אחת מהזקוקות שהיא מקבלת על עצמה לכלכל פרנסת כל הבית חודש בשנה, ואחרי שי"ב היו אין פרנסתן עליה, אמר היבם: ומי יפרנס בחודש הנוסף כשתהיה השנה מעוברת? אמר רבי: אני אפרנס חודש העיבור, התפלל רבי עליהן שיסקרו בזרע של קיימא ויבנה בתי אחיו שמתו, והלכו להן.

אחרי שלש שנים היתה שנת עיבור, באו י"ב הנשים לפני ביתו של רבי וכל אחת הביאה עמה שלשה ילדים, והיה מספר הילדים שלושים וששה, התיצבו לפני ביתו של רבי, עלו ואמרו לרבי כי למטה ברחוב עומדים ילדים המבקשים לשאול בשלומן, הביט רבי דרך החלון וראה את התנוקות ואימותיהן, שאל אותן: מה אתן מבקשות כאן? אמרו לו: את פרנסת חודש העיבור אנו דורשות, נתן להם, לא פורש אמנם בירושלמי שמו של האח שסירב

ליבם, אולם בבבלי יבמות, קט סע"ב אנו מוצאים שבר קפרא הוא שאומר שיתרחק האדם מן היבום ויתדבק בחליצה, ועוד יודעים אנחנו כי בר קפרא מבאי ביתו של רבי היה, ומעתה משלימות האגדות זו את זו. המסופרת בירושלמי היא שנמסרה ביחופי תנאים ואמוראים: בר קפרא הוא האיש שסירב ליבם ורק לפקודת רבי ניא את ליבם את שתיים עשרה נשי אחיו אחרי שמרוב חכמתו סירבו להפטר ממנו בחליצה וכל אחת מהן קבלה על עצמה לכלכל את הבית חודש בשנה. ובוה יופץ אור על המסופר בברכות, נו ע"ב: אמר לו בר קפרא לרבי: ראיתי — בחלומי — שנחתכו שתי ידי, אמר לו רבי: לא תצטרך למעשה ידיך. נתקיים פתרונו של רבינו הקדוש שלא הוצרך ליהנות מיגיע כפיו כי נשיו פרנסו אותו. ונפתרה חידת ריבוי נשים, כי אלו הי"ב — יבמות היו.

ו

ריבוי נשים

טוהר חיי המשפחה בישראל מנע גם בחקופות קדומות בעד ריבוי נשים, עד כי אם נזדמן פעם שיקח אדם שתי נשים השתדלו למצוא את הסיבה לכך. ראה פסיקתא רבתי פס' מד, שעל המסופר בשמואל א "ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים" וגו', אר"י משום רבי ואחר כל השבח הזה כתוב בו ולו שתי נשים, ולמה נטל שתי נשים? והשיבו: בשביל ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים, כיון שראתה חנה שלא ילדה, אמרה: אומר לו שיכניס צרתי לביתי כו', הרי כי התפלאו על שאדם מכובד נשא שתי נשים, כי מקודם היתה חנה יחידה לו ורק

לאחר שלא ילדה, היא שהכניסה צרה לביתה להיכנות ממנה.
 בתרגום רות ד, ו, פס' לא אוכל לגאול לי פן
 אשחית את נחלתי מתורגם: לית אנא יכיל למיפרק לי
 על דאית לי איתתא לית לי למיסב אוחרניתא עלי
 דילמא תהא למצו — מריבה — בביתי, פרוק לך את ארום
 דלית לך איתתא, וראה בבבא בתרא, צא א, שספרו
 כי אותו יום שבאה רות המואביה לארץ ישראל מתה
 אשתו של בועז.

וכן גם בתקופת רבותינו חכמי המשנה והתלמוד.

ראה מועד קטן, ט ע"ב: ר' יוגתן בן עסמי ^{אוצר החכמה} ור' יהודה בן
 גרים תנו פרשת נדרים בי ר' שמעון בן יוחאי כו' אמר
 ליה לבריה: בני אדם הללו אנשים של צורה הם זיל
 גביהון דליברכוך, אזל אשכחינהו דקא רמי קראי אהדדי
 כו', אמרו ליה: מאי בעית הכא? אמר להו: דאמר לי אבא זיל
 גבייהו דליברכוך, אמרו ליה: יהא רעוא דתורע ולא תחצד כו' ולא
 תחזי שתא חדתא, כי אתא לגבי אבוא אמר ליה: לא
 מבעיא דברוכי לא בירכן אבל צעורי מצערן, א"ל: מאי
 אמרי לך? — הכי והכי אמרו לי, אמר ליה: הנך כולהו
 ברכתא נינהו: תורע כו' ולא תחזי שתא חדתא דלא
 תמות אנתך ולא תנסוב אינתתא אחריתי
 [ובכוונה ביטאו את ברכתם בסגנון מליצי שלא יבין
 ויצטרך לספר לאביו והוא יפתור לו חידתם ובוזה יבורך
 מפי אביו רבם]. הרי ששני הדברים קשורים זה בזה ואם
 לא על ידי מיתת הראשונה בודאי לא יחזי שתא חדתא.

בכתובות, סב ב מסופר: רבי אעסיק ליה לבריה

בי ר' יוסי בן זימרא נאירס בנו עם בתו של ר' יוסי בן

זימרא] כו', יתיב תרתי סרי שני בכי רבי עד דאתא

איעקרא דביתהו, אמר רבי: היכי נעביד, נגרשה — יאמרו:

עניה זו לשוא שימרה. נינסיב איתתא אחריחא — יאמרו: זו אשתו וזו זונתו, בעי עלה רחמי ואיתחסיאת הרי כי קשה היה בעיני רבי שישא אשה עליה גם כשחשבו שלא תוכל עוד ללדת, וראה ביבמות, לד ב: כי אתא רבין אר"י כל ששהתה אחר בעלה עשר שנים ונישאת שוב אינה יולדת, אמר רב נחמן לא שנו אלא שאין דעתה להינשא אבל דעתה להנשא מתעברת, אמר לה רבא לבת רב חסדא [אשתו של רבא, רש"י]: קא מרנני רבנן אבתרך [ששהתה עשר שנים אחר בעלה הראשון ואח"כ כשנישאת לרבא ילדה], אמרה: אנא דעתאי עלך הואי, ובתוספות שם: אמר רבנו תם משום ההוא עובדא דפ"ק דב"ב (יב ב) שאמרה בת רב חסדא תרווייהו קבעינא, והיתה מצפה שתתקיים נבואתה לפי שהיה לרבא אשה אחרת איחרה לינשא לו, הרי שגם רבא הסובר להלכה כי יכול אדם לשאת אשה על אשתו אי אית ליה למזונייהו (יבמות, סה א), הנה למעשה לא עלתה על דעתו שתנשא לו בת רב חסדא כל עוד אשתו בחיים, אם כי ידע שהיא מיועדת לו. ולא רק בחוג גדולי האומה — כי אם גם בכל המוני ישראל לא היה מצוי שתהיינה לאיש שתי נשים יחד, כאשר נוכח מסגנונם בהמסופר (סוף תענית) על חגיגות בנות ישראל שהיו יוצאות וחולות בכרמים ואומרות בחור שאנא עיניך, הנה נקטו: מי שאין לו אשה נפנה לשם.

וביבמות, כה א: המביא גט ממדינת הים ואומר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו שחיישינן שמא עיניו נתן בה ולכן יעיד בשקר שנתגרשה, וסיימו שם שאם באותו זמן כשבאו להעיד היו לעדים נשים משלהם מותרות לינשא להם, באשר לא היה מקום לחשוד כי בהעידו

חשב להתירה לעצמו אחרי כי אשתו היתה קיימת אז, ואם אחרי כן משה אשתו הלוא בהעידו לא ידע מראש שתמות ולכן עדותו נאמנה. ואלמלי היו רגילים לשאת שתי נשים יחד הרי תמיד יש מקום לחשד שהוא מתכוון לשאת גם אותה; ברור איפוא כי לא היה מצוי בישראל בכל שדרות העם שישא אדם אשה על אשתו.

וראה בקהלת רבה פי"א: בבוקר זרע את זרעך רי"א נשאת אשה בילדוהך ומתה תשא בזקנוהך כו', ולא אמרו כי משום לערב אל תנח ידיך ישא אשה חדשה על אשתו שנזדקנה, ובכתובות, עו סע"א: נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה כוסין אותה להוציא, משום דכל כמה דאיתא להא גביה לא נסיב אחרייתי, ובכל אלפי מאורעות וספורים שבספרות התלמוד אין אנו מוצאים כל הד למציאות זו, מלבד באפטרופוס אחד שאצל אגריפס המלך, ראה סוכה, כו א. ואולי גם שם היתה איזו סיבה דוגמת דברי הפסיקתא רבתי שהזכרתי על אלקנה אבי שמואל. ומה שאמר ר' אליעזר הגדול (סנהדרין, סו ב) ביום פטירתו על הורקנוס בנו: דעתו ודעת אמו נטרפה— הוא בן אשתו השניה בת אחותו, ראה אבות דר"נ פט"ז, אחרי שאשתו הראשונה, אחותו של רבן גמליאל, מתה מקורם אחרי פטירת אחיה, ראה בבא מציעא, נט ב ובהקדמת הגרד"ל לפדר"א.

ברור איפוא כי המסופר במדרש אגדה שי"ב נשים היו לבר קפרא יחד והן פרנסו אותו, הן הן היבמות שעליהן יסופר בירושלמי שהבאתי.

יב דספריה מותר פ"ל מ"ו. דוקא לנזק נטו או מקומו (:) מ"ט פ"י ע"ה
מ"ז: יג מחמת מיהאם מותר. היקף כתיב פורס כלי עליו (רש"ר) פ"י חר"ו
ועמ' מקיים מ"ז: יד מנודה. ולפי דרכה להיות פרי שר כמ"ט פ"י ש"ג פ"י
ועמ"ט פ"י פקיעט מ"ז:

(ה) שפא תפול ותתפרק ויחזירנה פ"י. קשה להליך משתמשים לנו נכוסות של
כסף בשבת שרוק של פרקים ולא חיישי' לזה ולפמ"ט הטור כמ"י ע"ג נכוס אין
דך להדקו נחוק ושרי יחא: (ו) ונמצא עושה כלי. אפ"ג דמ"י ש"ד אמרי
(:) אין מין ככלים שאני הכא דהי כעושה כלי מחדש כנל"ד:

ר"פ מורה לאכלא שום ע"ט או גליי שם
(י"ט) נ"ק פ"י הפמ"ט וה"ה שאל
דעיים המרשים זרע עמ"י מ"ט: כתב
הגאון בספר ברכה הו"ט שאלה הרב מהר"ר
יאסקי פ"י אכ"ז דק"י ואדריגלי' מל"ט
למחמת רשונים שז"ה אולקן מוליקן על
טהרה הקודם ומה הי' חולקן בשבת דע"כ
הי' טפלי יום אחר המשמים ואפורין לאכלא
עכ שנעשה עמ"ק דעטול יום הוא שר ולפי
מ"ט נק"מ דלא מל"ט שלישי בחולין (:)
שנעשו עמ"ק ומ' ע"ט ולא הכינוי דכרו
דחל בחולין שנעשו על טהרה מרומה מודה
הרמב"ם דעושה שלישי וא"כ אף הי' עושים
הכהנים שאלו עמ"ט (:) ואל' דלכלו כשר
דהא חייב כפס בשבת וע"ק דלס נטמאה נמת
מה הי' חולקים שהי' טמאים טומאה ו'. ואל'

ר"פ (א) לפיכך עונת ת"ח כ"י. כעור
כתב יחא וז"ה לקיים עונתו ומכ"ה
עונתו מיהודא כריה דר"ב חייא נענש ע"ד
שלא קיים פעם א' מתמת דמשכיה
שמעממיה:

(י) ותתפרק ויחזירנה (ו) ונמצא (י"ט) עושה כלי; י' ואפילו אם אינה של פרקים, אלא יש בה
חרצים סביב דומה לשל פרקים, (י"ט) אסור לטלטלה:

ר"פ תשמיש המטה בשבת, וכו' כ' סעיפים:

א) תשמיש המטה (ב) מתענגי שבת הוא, (א) לפיכך עונת תלמידי חכמים הבריאים
מליל-שבת לליל-שבת:

באר הגולה

ט שם נ"ד ומ"ד מ"ל: י ט"ז ק"י ומ"ד שפ"ט: ב ט"ז מ"ה ומ"ד וק"י נ"ט ח"ט וספסות ט"ז: ל ט"ז מ"ו: א ט"ז כ"ס המנ"ס פ"ק (ל ט"ז
דמס"ט פ"ז:
(1) ע"ר ר"ט ש"ר ש"ח

מחצית השקל

ר"פ מורה לאכול שום בע"ט או כלייל שבת י"ט. והוא מתקנת עזרא. ומבאר שם דעיקר
התקנה: היה לאכול בליל שבת והיה ידוע להם ששבע השום להעכל. ולפעול פעולות
להרבה זרע בזמן קצר. וכייהו למתנגדים ע"ד הפרשות שלא לשמש אלא בחצי הלילה כ"ה שם.
והפ"ר א"ר כתב בשם ס"ה דקטניות וערשים בלי מלה מרכיב זרע: עמ"י ת"י"ח שם מבוררים דברים
דמרכיב זרע: כתב הגאון בספר בה"ו. בסוף הספר: דע"כ הי' טבולי יום ואפילו טבולו בשחר מ"ט
פ"י לא העיר שמשן: דע"כ הי' טבולי יום הוא אבי אבות הטומאה ואדם הנוגע במת הי' אב
הטומאה. וכל שאר הטומאות כגון גבלה ושרץ וכדומה הם נופס אינן אלא אב הטומאה. והנוגע בהם הוא
ראשון. והנוגע בראשון הוא שני. וכן הוא הולך וא"ו. ובחולין ראשון עושה שני ואין שני עושה שלישי.
והרומה שני עושה ראשון עושה שני. ובקדש שלישי עושה רביעי. ובין דטבול יום
ד"ן שר"ל ויום בשבת ט"ו. כל מה שיאכלו רשתו בנגיעתו יטמאו ועשו אותן שלישי: דלא מציען
שלישי ב"י רביש חולין יש מחלוקת במ"ה א"י חולין שנעשו על טהרה הקודש קדש דמי לא. לא.
ועסק הרמב"ם ככ"ד דלאו קדש דמו ברשמיא דעתי אצל כל אדם להחמיר כ"כ, דהא מדינת בחולין
אפילו שני אינו עושה ב' קדשים לקדש שהיה אפילו ב' עושה בליל שבת אפילו ב' חל להחמיר

בטהרות וחומרת קדש רש לו ר"ן חולין גיראד דאפי' שני אינו עושה ב'. והראב"ד חולק ופסק כמ"ד
חולין שנעשו עמ"ק כקדש דמי וא"כ ל"ם לרעת הרמב"ם וס"ל דלאו קדש דמי לק"ם הוא הי'
טבולי יום דהיינו שני ועשו המאכלים ומשקין ב'. דהא להרמב"ם ר"ן חולין י"ל ואין שני עושה ב'.
ואפי' להראב"ד וס"ל דקדש דמי דאפי' ב' עושה ד'. מ"ט טבול יום אפי"ג רה"ר שני מ"ט קלישא
טומאתו מודה הראב"ד דאינו עושה ב' בחולין שנעשו עמ"ק עת"ר: מודה הרמב"ם דעושה ב'
ואפילו טבול יום ס"ל דעושה ב': הברנים שאכלו עמ"ט. נקט כהנים אורחא ופילתא רבשלמא עמ"ק
גם ישראלים פורשים היו אוכלין עמ"ק כדי להרגיל עצמם לאכול קדשים בטהרה דהא גם ישראלים היו
אוכלים קדשים שפותר לזרם. אבל על טהרת תרומה לא היו אוכלים כ"א כהנים דהא על טהרת תרומה
היו אוכלים כדי להרגיל את עצמן לאכול תרומה בטהרה. והא לא משתבח בישראל שיאכל תרומה:
וא"ל דאכלו בש"ר. ר"ל בשלמא האוכלים עמ"ק לא הי' כמל ספר בה"ו לתרץ שהיו אוכלים בש"ר
דמה בכך הא דר"א בשר היו אוכלים עמ"ק כדי להרגיל א"ע לאכול בטהרה בש"ר קדש. אבל האוכלים
עמ"ט לא היו נוהרים כ"א להרגיל א"ע לאכול תרומה בטהרה. וא"כ בבשר לא היו צורכים לזהר
דבכשר לא שייך תרומה:

באר היטב

דהי כעושה כלי מחדש: (י"ט) אסור לטלטלה. ולפי דרכה להיות רפוייה שר, מ"ה. ע"ן סימן ע"ג
פ"ו וסימן תקי"ט פ"ז:

ר"פ (א) מתענגי שבת. ויהיה וז"ה לקיים עונתו. ומל"ה לאכלא שום וה"ה שאל דברים המרמס
ביאור הגר"א

(סק"ד ו) נ"ר שלא כ"י. ר"ל זה ככ"ז כמ"ט שם פמ"ט כ"י: אפילו הוא. קנ"ו א' וכמ"ט פ"י כ"ז
צולין כל היכא דפליגי כ"י ר"ף כמ"ט: ואפילו הוא. מ"ו א' ר"ל דל"ב יהודה אפי' ר"ש מודה חלכה
כרכה וכו' וי"ף דמותר וכן רבא ס"ל כב"ל: (סק"ד ו) אם היא. אבל בלא"ה שרי שם קכ"ב א' וכפ"י
תנ"ס שם ל"ה ד"ה אפי' כ"י:

התוספות כ"י כ"ה דף מ"ה ומרמס הט"ו דמ"ט הש"ע ומל"ה עושה כלי על למך קושיא זו דהי כעושה
כלי מחדש כשמתקין נחוק וגוריקן אלו הדקו נחוק:
ר"פ (מ"א סק"א) שנעשו עמ"ק. הי' יחא בחולין דף ל"ג פ"ט פ"י דעמ"ט דעמו וז"ה יטל להפסיק על
חולין עמ"ק אבל טהרה מרומה נחפסין: (שם) וא"ל דאכלו בש"ר הי' יחא שם דף ל"ג דעמ"ט
למא טהרה מרומה כיון דל"ן מרומה נכשר ולימא נכשר אלא טהרה קודש:

ר"פ לפיכך עונת ת"ח כ"י. וז"ה לטור עקומה שיעע הלילה חייב להראות מינה ימירם וז"ה שם אשמו
ואין לך לומר שלא ירעם שום קטטה עמ"ט:

משבצות זהב

(ה) שמוא. ע"י ט"ו ומג"ל אות י"ד "דכדרכים" תל"ה מילתא הא ל"ה"ם גזר רפוייה אטו
מיהדק והיינו כלי כסף ע"י כ"י מג"ל אות י"ב: (ו) ונמצא. מ"י ט"ו לשיטה דהממ"ר
עושה כלי משמע ליה דעושה ומן התורה לא מדרבנן וקשה מס"י תקי"ט וא"י"ה
ש"ס יט"ר מה:

ר"פ (א) לפיכך. ע"י ט"ו ע"י ז"ה מה דיהא רגיל קודם שמת ומראה לם טפה אצל לא
יגעול עד הלילה ושמרו בני ישראל את השבת ר"ה כמו ואכ"ו שמר את הדבר
ימחין וע"י ר"ה"ם סוף פרק מרונה וע"י עטרות וקנים אות א'. בטרע ככ"ז וקור"ל ק"ש כשאל
הלילות וכתב כ"י"י ששום הוא והשמינו כלן וכו"ה ח"ק"ן זה דלע"ג שזומרים ושמרו זה
מלאומות העולם וק"ש ששום מוקין ונכמת שמיני טפי וע"ש ולכאורה כחול מקממא קורין
ק"ש גלאת הכופים נצית הכנסת הלך ק"ש על מטתו א"ן לר"ך כ"י א"ס פרעה ראשונה וי"ה

פרי מגדים

יב דספריה. ע"י מג"א. הארזין דיל ציין כאן ולא במיאוס דמותר ש"מ דנ"ר לא ברירא ליה אי
הוא מלאכתו לאיסור דראר גם לשאר חשבישים להניח בו פטרות דווקא דנפטא דמסריה ואין
משמשהו בו כ"י אם לאיסור והה כלי משלכנתו לאיסור דווקא לצורך נטו ומקומו שרי א"א
מחמה לצ"ל אסור וע"י ש"י אוח' ה' עשה כלומר אפשר כוונתו דנ"ר נמי מלאכתו לאיסור אע"ז
דמינה ניהו וע"י ש"י סמ"י ב' בהמתבר ובגניה וז"י"ה בסוף הסימן שם ביבאר אבל א"י אוח'
י"ג ציין מותר לצורך נטו ע"י ע"י דמורב בפשיטות כל נ"ר אף לא דנפטא הוא מלאכתו לאיסור
ובחידישיו שבת דף מ"ז ע"א מ"ז דנפטא הארבע כוה ע"י אוח' שאח"כ וז"י"ה שם ביבאר
י"ג מחמת מיאוס. ע"י מג"א. השו"ב וכו' ח"י צ"ע ל"י שם נאמר מוקצה מחמת איסור או
מיאוס שרי לצורך נטו ומקומו כל שיש תורה כלי עליו ואם נאמר איסור מיינה מלאכתו לאיסור
הוא איסור נופא אף לגטו אסור וכו' לא הו"ב בספרו הארזין דעת הרשב"א כלל ובשר"ע ט"י
ב"ה דנ"ר דבריו ולא הוכיז מהרשב"א אמנם שם כתב ולא הוציאו מהכלל חזן המסר חבדולי
משמע מוקצה מחמת איסור נמי שרי לצורך נטו ומקומו וז"ה שם כתב דווקא בתורה כלי ואיני
יודע אי דווקא בכלי כמ"ה הא ייחד אבן וכדומה הואיל ואין כלי כמ"ה ומיאוס אסור וע"י ש"י ח"י ח"י
ומקומו שרי ככלי משלכנתו לאיסור הא מחמת לצ"ל לא וברמב"ם פרק כ"ה מחלכות שבת ח"י י"י א"י בכלי מיאוס מטלטל אם הוצרך לחן וכפי הבנת הב"י כאן לגטו ומקומו נדחק לו לומר אם
הוצרך לחן בשבילך שלא יגב או מחמת לצ"ל וא"כ קשה ל"י מאיר שבת דף מ"ד ע"א איכא בין מיאוס דשרי לצורך נטו וכו' ובין חריליקו באותה שבת להרשב"א דמת"י לצורך נטו וכו' ונהי
במשנה לא קשה מיד דיש לומר נ"ר לאו מלאכתו לאיסור דמינה ניהו: להרשב"א בחידושו בשבת וע"י ש"י סמ"י ז' מ"ט מ"י מאיר קשיא וז"י"ה בסוף הסימן יבואר: י"י מנודה. ע"י מג"א. וא"י"ה

תוס' נ"ה דף ד"ה טבול יום ומ"ש ליישוב:

הוא אשר הקם על [ע"פ ש"ב כג, א], לקומם שממות הראשונים, אשר ברבות הימים נעזבו כמה דינים מהתלמוד, ואין מתעורר להחזיק בם, וחתרו חתירות בהתרים כקורי עפכיש, את אשר נהגו נגד דברי חכמינו ז"ל. והוא לא כן (יט), לא הלך לקראת המנהגים לאמר: פוק חזי מה עמא דבר!

ציוה לאכול אף למי שאינו נשוי, מעשה רב (סי' קכד). אמר יהושע העשיל, ע' נדרים (לא), הנודר מן אוכלי שום אסור בישראל ואסור בכותים. וכ"כ כי עונת הכותים אינה בע"ש. ועמ"ש הראב"ע על בחריש ובקציר תשבות, שדעת הממאנים שהמקרא אוסר עונה בשבת, ע"ש. [ובמ"א כתבתי שהטעם שהקפידו חז"ל לעונת ת"ח בע"ש דוקא, א' מן הטעמים הוא להוציא מלבן של הממאנים הנ"ל. וכן יש הרבה בדברי חז"ל, וכמ"ש (ביומא ב) מטמאים היו את הכהן השורף את הפרה להוציא מלבן של צדוקים וכי"ב בש"מ]. ועי' ירושלמי נזיר (פ"ה הל' ב) דמר ר' נסא, כאינש דאית לי תריי טעמין, ומתיב חד מנהון. [כן דרך המשנה לומר טעם א' אע"פ שיש להם עוד טעמים]. ועי' ירושלמי כלאים (פ"ב הל"א) ע"ש. ועי' בר"ש דמאי (פ"ז מ"ד) כ' דהכי אשכחן דאין הגמרא חושב עיקר הטעם שכתוב במשנה, גבי בקיעת הנוד בערובין (לז). וכן בזבחים (עז), ובשבועות (יט), ומכות (יג) ע"ש. ועמ"ש במ"א ע"ד ידידי הגאון מוהר"ן חיות מזאלקווי בדרכי הוראה בענין דברי חז"ל אשר נתבטל הטעם.

וסיפר לי הרה"ג ר' ישראל בהק' המ"ץ דווילנא, שהגיד לו הרב המחבר חיי אדם ז"ל, אשר פ"א ישב לפני הגאון החסיד נ"ע, וגם תלמידיו הגדולים ישבו סביב לשולחנו בעש"ק. וישאל להם הגאון נ"ע, אם הכינו להם שום לשבת כתקנות עזרא, והשיבו התלמידים הלא לא נכון לנו, כי אם אשה עצורה לנו. והשיב להם הגאון א"כ לא יהי מילה בשמיני. והרב בעל חיי אדם כרגע הבין, ופתח וא' ד' הגמ' בנדה (לא) מ"מ אמרה תורה מילה לח', שלא יהי' כולם שמחים ואביו ואמו עצבים ע"כ, וכהיום הלא בטל הטעם. ונענע הגאון בראשו כי לזה כיון ע"כ. ועי' במהרא"ש (סי' כח). וע"ש בהגהות מוהר"ן חיות לנדה, שהביא מהמדרש טעם אחר למילה בשמיני. [ושמעתיה לבאר בזה שבת (קל), כל מצוה שקיבלו ישראל עליהם בשמחה כגון מילה כו', עדיין עושין אותה בשמחה. וכל מצוה שקיבלו עליהם בקטטה כגון עריות כו', על עסקי משפחותיו, עדיין עושין אותה בקטטה. שפי' לשון עדיין, יען כי כעת בטל הטעם כגון מילה שכעת אינה נטהרת לח' ימים, והו"ל אביו ואמו עצבין, עכ"ז המה שמחין במצוה. וכן גבי עריות דמשפחותיו, דאכה"ג בטלו ליצרא דקרובות כמבואר (יומא סט), עכ"ז עושין בקטטה עדיין].

יג ועצמו מספר הדינים ומנהגים המובאים בהכרעת השו"ע שלו ובמעשה רב,

כא ששת ימים. ככה כתוב בראשונה⁶⁷. וטעם בחריש ובקציר⁶⁸ שהם עיקר חיי האדם. אמר ענן ימחה שמו כענן⁶⁹, כי זה על משכב האשה⁷⁰. והלא תכסהו בושה, כי אם אמרנו כי ביד הגבר החריש⁷¹, הלא במלת קציר יחריש⁷². ולא הוכיר בפרשה הזאת שנת השמיטה⁷³, כי היום הידוע השלם הוא תנועת הגלגל העליון ממזרח למערב בעשרים וארבעה שעות. ויום השמש⁷⁴ הוא שלש מאות וששים וחמשה ימים וקרוב מרביעית יום, כי הוא תקופת השמש מתחלת מערב עד שובה אל מקומה⁷⁵. וחכמי המולות יבינו זה. כב וחג. כתוב בשני מקומות⁷⁶. ושם בצאת השנה⁷⁷, כי סוף השנה הוא תחלת השנה האחרת. וזה לאות, כי השמש תכנס במזל המאזנים⁷⁸ סמוך ליום העשור, ולא יתאחר עד צאת סוכות, שלא תכנס השנה האחרת, על כן כתוב תקופת השנה⁷⁹. ואל תסמוך על תקופת שמואל, רק על תקופת רב אדא⁸⁰. אעפ"י שהיא צריכה לשני תיקונים. האחד בעבור שמהלך השמש פעם בארוכה ופעם בקצרה⁸¹. וזה השנוי אינו במהלך השמש, כי שוה הוא לעולם, רק הוא כנגד מראה הנקודה בגלגל המולות⁸². והתקון השני בעבור תנועת גלגל קטן בראש טלה⁸³.

כג שלש פעמים. הזכיר בפרשה הזאת אלהי ישראל בעבור דבר העגל⁸⁴. כד כי אורישי. פי' בפרשה הזאת למה⁸⁵ שלא הזכיר בראשונה⁸⁶ כי לא הוצרך⁸⁷, כי אחר שהשם צוה שיעלו כל זכרי ישראל לראות פניו, הנה אין ספק כי השם ישמור ארצם מפני האויב, אחר שכל ישראל עושים רצונו, וזה הטעם באר אותו היטב. וטעם ולא יחמוד איש את ארצו. כל כך אשלה אימה בלב השכנים, אפילו שלא יחמדו הארץ, אף שיעלה בלבם לעשות מלחמה⁸⁸.

כו ראשית. כמו בפרשה הראשונה⁸⁹, ואלה הם התנאים⁹⁰. ומתחלת ואלה המשפטים עד שש שנים⁹¹ משפטים הם. והכהן הגדול והשופט שהוא המלך הם חייבים ללמדם ולדעתם. וחייב הצבור הם הנזכרים אחרי כן כמו אלה⁹².

השנה החדשה. לפיכך בין הגורמים לעיבור השנה היתה גם התקופה. מוטוט: והאחד לשמור סוד התקופות על דרך הקרוב שנוכל. ראה סנהדרין יא—ג. 80 ראה יב, א, הערות 45—47. 81 ראה שם הערה 38. 82 מה שנראה לנו שהשמש באה פעם בדרך ארוכה והיא אטית, ופעם בדרך קצרה והיא מהירה, הוא רק ביחס לנקודת מראה בגלגל המולות. 83 ראה ג, טו, הערות 193—203. כלומר, השינוי הנראה במהלך השמש הוא גם בעבור תנועת גלגל קטן — גלגל הקפה בראש מזל טלה. 84 כנגד עובדי העגל שאמרו אלה אלהיך ישראל. 85 למה יוכלו לעלות להיראות את פני ה'. 86 בכ"ג חסרה הסבה האמורה כאן. 87 שם היה לפני חטא העגל, והובטח להם כי אם שמוע תשמע בקלו... כי ילך מלאכי לפניך... 88 יפחדו להתגרות בישראל. 89 פסוק זה הוא כמו כג, יט. 90 שה' יחדש את בריתו עמם. 91 כג, י. 92 שקראנו

67 כג, יב. 68 מיסד כת הקראים. ראה הקדמה לתורה הדרך השניה. 69 קללה חרוזה לשם ענן. דבר זה מביא ראב"ע בהקדמה לשיטה האחרת לתורה. 70 לשון נקייה ליחסי אישות. 71 שיכול לכוון את הזמן של החריש והזריעה שלא לעשותה בשבת. 72 אם החריש הושאל לבעילה, הושאל הקציר ללידה. מה שאי אפשר, שהרי זמן הלידה אינה תלויה ביולדת. לפיכך ענן בקציר החריש, שתק, לא היה לו מה לומר. 73 כמו בכג, י—יב שסמך שמטה לשבת. 74 יום במובן שנה. 75 במשפט וביום השביעי תשבות קיים משנה הוראה. א) יום של עשרים וארבע שעות, והוא היום השביעי של השבוע. ב) יום כשנת שמש שהוא בן שלש מאות וששים וחמשה יום וקרוב לרביעית יום והוא שביעי לשנים. 76 כאן ובכג, טו. 77 בכג, טז כתוב: בצאת השנה. 78 המזל של חודש תשרי. 79 בחג האסיף שהוא חג הסוכות מקיפה — סובבת השנה ונכנסת

כתובות דף סב

שער

עמודי

מטת כסף

שמים

מטת כסף

אוצר החכמה

פרק א' בווג של שבת

(א) קבעו חכמינו ז"ל (כתובות סב:) עונת תלמיד חכם מליל שבת לליל שבת. כמו שאמרו על הפסוק (תהלים א, ג) אשר פרו יתן בעתו. וכן למדו בספר הזוהר (ח"ב פט.) מהכתוב (ישעיה נו, ד) לסריסים אשר ישמרו את שבתותי אלו תלמידי חכמים שמסרסים עצמן כל ימי השבוע. וממתינין על ליל שבת קודש:

(ב) עוד הוציאו מן פסוק ושמרו בני ישראל את השבת ראשי תיבות ביאה (נגיד ומצוה). ושמרו הוא לשון המתנה (וכן הוא פירוש ישמרו דלעיל) כמו (בראשית לז, יא) ואביו שמר את הדבר, שצריכין ישראל להמתין מלהזדווג עם נשותיהן בחול, וישמרו הביאה עד ליל שבת. ואמר לעשות את השבת, כמי שמתקן ועושה את יום השבת*. וגורם שיהיו הנפשות שמביא לעולם. לדורותם, ולא מסטרא

עין ארו

את קיום הדין של עשיית השבת וקיום דינה. אמנם ראיתי בשו"ת דברי יציב (יו"ד סימן קה, ג) שכתב לחדש, ז"ל, ולענ"ד דעונת ת"ח מליל שבת לליל שבת הוא כשזווגם בקדושה וטהרה ביחודים עילאין, שהזמן היותר מוכשר לזה הוא בליל שב"ק, אבל עם ירידת הדורות וחולשתם כשהחומריות והתאוות נתגברו אולי עדיף שלא יהיה בליל שב"ק יומא דנשמטא [זוה"ק פרשת ויקהל דף ר"ה ע"א] ויומא דאורייתא [שם פרשת יתרו דף פ"ח ע"ב וצ"ב ע"א ופרשת אמור דף צ"ה ע"א], וד"ל, ושמעתי כן מאחד מחשובי רבני צאנז בארה"ק וכן מהגרי"מ דייטש ראש ישיבת צאנז קלויזינבורג דארה"ב ששמע מפנה קודשו של האדמו"ר ז"ל, וכמדומני שהוסיף לי שכך גם שמע מאמו שכך היה המנהג למעלה בקודש. והיינו דלא כהנהוג המוזכר בדברי היעב"ץ. אך כבר אמר לי נשיא מכונינו עמוד ההוראה הגר"נ גשטטר זללה"ה בנוגע לכמה שאלות הנוגעים לאותו ענין, והורה לנוג לדינא כפי המקובל מדורי דורות בלי שינויים ותוספות וכדומה.

א. הנה בקונטרס 'עשיית השבת', הארכנו בדבר חדושו של זקני הק' בעל החתם סופר זיע"א דמצות שמירת שבת אינה רק דין של שביתה ממלאכה בשב ואל תעשה, רק הוה דין דקום ועשה. ומשום כך חידש ז"ל, נ"ל דהשובת בשבת בשב ואל תעשה ואינו מקדש היום בכניסתו לומר הריני שובת על שם מצות שבת לא עשה כלום, וע"כ זכור ושמור בדבור אחד והיינו ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת, שמירה ע"י עשיית קידוש, והיינו אשר לא יקים לעשות אותה והארכתי בזה בתוכחה על שמירת שבת וכו', עכ"ד בספרו תורת משה (פר' כי תבא). וכן חוזר על דבריו בגליון השו"ע (או"ח רע"א סק"ג). וביארנו גדר הדברים דילפינן מקרא ד'לעשותם' שצריך לקבוע ולעשות את יום השבת כפשוטו. ואף המוכר כאן יליף מקרא ד'לעשותם' שיהא עשייה כפשוטו, וקיום מצות עונה הוא בכלל עשיית יום השבת לדורותם. ולפי"ז נראה לחדש שאם אינו נוהג כסדר הזווג שקבעו חז"ל כ"א כפי עניינו, אלא מצוי אצל אשתו כתרנגול, הרי הוא מפסיד

כתובות דף סב

עמודי   מטת כסף   שמים   שעה

אחרא. ברית עולם. שיהיו הדורות של בריית עולם היינו דקדושה. ולא דבעל
בריית דסטרא אחרא אלא ברית של עולם הידוע. עולמו של יוכל העליון. בני
ובין בני ישראל אות היא. ראשי תיבות ביאה (נגיד ומצוה) כשהזוג הוא בשבת,
היא אות ביאה לעולם הנזכר. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ.
ולא עשה זוג למעלה. אלא ביום השביעי. אז שבת וינפש. דהיינו הזוג למעלה
להוליד נפשות הצדיקים. בשבת ולא בחול:

פרק ב' בענין הזוג בכלל

(א) זה לשון שבילי אמונה [חלק גדול וכן סדר הפרקים של "מטת כסף" הוא
מספר שבילי אמונה. וכן מספר בעלי הנפש ואגרת הקודש] כתיב (דברים כו,
יז) את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וגו' וה' האמירך היום להיות לו
לעם סגולה וגו'. וכתיב (ויקרא כ, כו) והייתם לי קדושים כי קדוש אני. נתבאר
מאלו הפסוקים כי הבורא יתברך ויתעלה ייחד לו אומת ישראל הקדושה, והבדילה
בתורתו הקדושה מכל שאר האומות לשרתו ולברך בשמו. וכל זמן שהם עושים
הטוב והישר הם מקדישים שמו הגדול והקדוש. וכל זמן שלא יתנהגו כשורה
ומעשיהם מקולקלים. הם מחללים שם שמים. וכתיב (יחזקאל לו, כ) באמור עם
ה' אלה וגו' וכן הכתוב אומר (ישעיה סא, ט) ונודע בגוים זרעם:

(ב) ואחר זאת ההצעה דע, כי בהיות חומר האדם וטבעו סבה קרובה היותו רע
או טוב מצד תכונת המזג, כפי הטפה שממנו נתהוה. נמצא חבור האדם אל
אשתו סבת קדוש שם הבורא יתברך או חלולו חס ושלום, כפי הבנים שמוליד.
לכן הזהירונו רבותינו ז"ל לקדש עצמנו בשעת תשמיש (שבועות יח: נדרים כ.).
מפני שזוהי הסבה להוליד בנים צדיקים. ששם שמים מתקדש על ידם. ולהפך
בהפך. גם גורם קללה לעצמו, כי לכך אמרו חכמינו ז"ל הנאמנים (סנהדרין נב.).
קורין לרשע בן צדיק רשע בן רשע. מחמת שידעו חכמי האמת שהאב סייע
בעבירה. ואם לפעמים מרשע יצא צדיק, ולהפך. זהו מדברים הזרים היוצאים
מן הכלל. ומהסודות העמוקות וסתרים. בסוד (איוב יד, ד) יתן טהור מטמא.
ואנו מדברים מדרך הרוב. וגם בזה על כל פנים היו שם הרהורי האבות שסייעו.
אם במחשבה טובה שהרהרו בה האב או האם הרשעים באותה שעה. זה גרם
שהולידו צדיקים. ואם ההפך בהפך. שגרמה תולדת רשעים מצדיקים²:

עין ארו

ב. עי' בסדר היום שעמד על קושיא זו שכיון שהקב"ה מבקש ומסבב סבות וחושב שהכל תלוי בכוונה, היה ראוי שיהיו בניהם של תלמידי חכמים שלמים וחכמים ומלאים דעת ויראת ה', והרי ראינו כמה וכמה יוצאים לתרבות רעה. וכתב בזה, כבר תרצו לזה, מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, ושוקל כל העניינים כולם במאזני צדק ואמת. וכשיש איזו נשמה שלא נשלמה שהיתה רעה וחטאה, ואותו תלמיד חכם מכוין בדעתו להביא נפש

במפרשים שהק"ב גותן מתנת חנם לאשת ת"ח שכר שיעור החצי מתורת הת"ח ולא ינוכה מהת"ח מאומה ובוה יעלזו חסידים בכבוד תורה ירננו על משכבות"ם, ובמקומו הארכתי בעניותי בענינים אלו בס"ד.

לז משיח זמין הקב"ה לאתיא לכל אינון מלכין דעקו להו לישראל ולירושלים לאדריינוס לופינוס ג"ג סנחריב ולכל שאר עמין דחריבו ביתיה וכו' לאתפרעא מנהון באתגליא סחרני ירושלים. זהר הקדוש בשלה דף נ"ח ע"ב.

לח מלך נצטוה בג' מצות לא ירבה לו נשים וסוסים וכסף וסי' לדבר כס"א ר"ת כסף סוסים אשה ואם יקיים מצותו יגדל ויאריך על כס"א מלכותו.

ט"ל מלך מותר ליקח י"ח נשים (*). ושמעתי משם הרב מהר"ר יהונתן דטעמא טעים שכל אדם יכול ליקח ד' נשים והטעם כדי שתמיד בכל שבת לא יבצר שא' תהיה טהורה. ותנן הטיילין בכל יום א"כ המלך שהוא כמו טיילין צריך ל' נשים שלא יבצר בכל לילה א' טהורה רק שאמרו רז"ל כי חסידים הראשונים לא היו משמשין אלא מד' ואילך כמ"ש בנדה דף ל"ח וכפ"ז הסר מכל שבוע שלשה ימים בד' שבועות הם י"ב יום הסר י"ב מל' ישארו י"ח ולכך נושא י"ח דבזה לא יבצר בכל לילה א' עכ"ד, והוא המצאה וחורפא אף שיש להשיב על זה הרבה כמבואר באר לחי רואי.

מ מצות. מצות עשה רמ"ח הם בת"ת ושס"ה לא תעשה הם במלכות וזש"ה אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה אם לא תשמור לא תעשה לעשות מצות עשה את כל דברי התורה הזאת מ' הכתובים בספר הזה ת"ת וקיומ' יהיה ליראת ה' (הוי"ה אדנות בשילוב). מר זקני הרב בספר חסד לאברהם עין יעקב נהר מ"ג.

ודע שאני הדל היה רשום בדעתי הקדמה זו דהעשין בז"א והלאוין במ' ובקונטרס צוארי שלל בהפטרת האוינו כך כתבתי שהיה רשום בדעתי הן אמת חפשתי בתוכו"ת כתבי רבינו האר"י זצ"ל ולא מצאתי הדבר בבירור והעמדתי הדבר בטעם לצ"ד. והן עתה שש אנכי כי מצאתי בבירור כמו שהיה רשום בדעתי תהלות לאל ית'.

מא מזלות חוץ מתאומים אין להם פה ולשון זהר הקדוש יתרו דף ע"ח ע"ב, והק' הר"ם די לונזאנו ז"ל דהאיכא בתולה דיש לה פה ולשון, ותירץ הרמ"ז בפ"י הזהר כי צורת המזלות הוא מקבוץ כ"כ ככבים זה כענין טלה כו' ואולי בשל תאומים יהיה איזה ככבים שמדמים צורת פה ולשון אבל בבתולה לא יש כי אם

שמי קדמ

(* י"ל לפי מש"כ זיערות דנש לעונת הוא הזמן שגזר רגומ"ה שלח להתרחק הנשיא היא אחת צמודת ח"כ זי"ה נשים מלשתו יותר מזמן הזה, עיין גלר הגולה תגיע עונה לכל אחת פעם זי"ה חודש, וזה יו"ד סימן שלי"ד אות כ"ג.

שאף אליהו הנביא לא נענה אלא כתפלת המנחה. ומורי ה"ר יעקב שונה משום יושבי קרנות שמוכרין עסקיהן ואין נכנסין לבית הכנסת כל ימות החול עמדו ותקנו קריאה זו במנחה. דורשי רשומות דורשים מה שרשום בכתב כמו שנאמר ואת הרשום בכתב אמת. גאון ז"ל.

כדי שלא ילינו שלשה ימים בלא תורה. ואם תאמר ומאי שנא שתקנו שני וחמישי יתקנו שלישי וחמישי. וי"ל משום דאמר במדרש וכו' כמו שכתוב בתוספות. הרשב"א ז"ל.

ואם תאמר מה שכתוב בסדר עולם שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה סלחתי כדברייך על מעשה העגל והלא על מעשה מרגלים כתיב האי קרא בשנה שנייה. ואומר ר"י שכך רצה לומר בסדר עולם שבשנה אחרת על מעשה מרגלים אמר לו הקדוש ברוך הוא סלחתי כדברייך ביום הכפורים שהוא יום סליחה כדכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם והיינו דכתיב אחר שלוח המרגלים וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה ביום הכפורים של אשתקד שאז למדו י"ג מדות בקבלת לוחות אחרונות. וה"ר רבי יהודה נ' ה"ר ר' י"ט מפרש לקרא דכל זה מדברי משה רבנו ע"ה שהיה אומר למקום סלח נא לעון העם הזה כאשר נשאתה להם ביום הכפורים של אשתקד ואמרת לי סלחתי כדברייך. וקשה קצת שהשיבו הקדוש ברוך הוא מיד ואולם חי אני. ואומר רבי יהודה דאורחיה דקרא הוא כענין שמצינו וגם איש היה מתנבא בירמיה. תוספות שאנן.

ודנין בשני וחמישי. איכא למידק קודם תקנת עזרא היו בית דין קבועים בכל יום וכמו שאמרו בריש פרק קמא דכתובות וכו' בא עזרא למעט. ובתוספות תירצו דמעיקרא לא היו בית דין קבועין בכל יום אלא בעיר אחת והוא תיקן בשני ובחמישי בכל עיר ועיר. וקשיא לי דהלא דאורייתא היא להיות בית דין בכל פלך ופלך בכל עיר ועיר. ושם דעזרא תיקן אף בחוץ לארץ. ואי נמי דבר תורה למנות שופטים בכל עיר ועיר אבל לא היו קבועים מקום בכל מקום ומקום בכל יום ויום אלא לעתים, והוא תיקן שיהיו יושבין ודנין בשני ובחמישי ובכל מקום ומקום משום הנכנסין מן הכפרים בקריאת התורה. הרשב"א ז"ל.

שיהו מכבסין בחמישי בשבת לכבוד שבת ולא ימתינו עד ערב שבת מפני שיניחו ערב שבת כלו לצרכי הכנת שבת. הרב המאירי ז"ל.

וה"ר יונתן ז"ל כתב וז"ל: ומכבסין בחמישי בשבת כל ישראל ואפילו משמר של אותה שבת שאסורין לספר ולכבס כל ימות השבוע כדי שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין אפילו הכי בחמישי מותרין מפני כבוד השבת ובפחות משני ימים לא סגי דבערב שבת יש להם להתעסק בצרכי שבת כדכתיב והיה ביום הששי והכינו וגו'. ע"כ.

זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת. פירוש שלא יאמר להם כל השבוע מחשבה והשתדלות בענין עונה אלא בערב שבת כדי שיהיו שאר הלילות פונים מכל עסקיהם ועוסקים בתורה. יש מפרשים ערב שבת לענין זה ארבעה לילות ליל ד' וליל ה' ליל ו' וליל שבת שכל משמש מליל ד' ואילך נקרא ערב שבת ומוצאי שבת ואילך שהוא יום א' וליל ב' וליל ג' נקרא מוצאי שבת. ופירשו הטעם שהמשמש מטתו בג' לילות של מוצאי שבת אפשר לפי חשבון זמנה שתלך בשבת ויבא לידי חילול שבת שכל היולדת לתשעה אינה יולדת עד שימלאו ימיה ואין תשעה חדשים מלאים אלא לרע"א אם נקלט הזרע בראשון או לרע"ב אם נקלט הזרע בשני או לרע"ג אם נקלט בשלישי וכל שלא קלטה בשלשה ימים אינה קולטת עוד שכבר נפסד הזרע ובטל כחו, ותשעה חדשים שלמים אחת מוצא בהם ד' ימים על שבעות ונמצא שהיא יולדת ביום שהוא ד' אחר קליטת הזרע, מעתה אם שמש במוצאי שבת שמה לא יקלוט

ועוד שכל אותן שנותן דמים בהדיא תני לה קוצץ סוכו של חבירו וכו' ונותן לו דמי סוכו ונוטל דמי עציו וכו' ואלו היה נותן דמים אף במפסג היה להם לומר ונותן דמי נזקו לבעלים כן נראה לי. הרשב"א ז"ל.

וכן כתב הרמ"ה ז"ל בפרטיו וז"ל: לעיל גבי הא דאמרינן מעין היוצא תחילה וכו' אמר רבה בר רב הונא ונותנין דמים ואסיקנא ולית הלכתא כוותיה אלא מסתפקין הימנו בלא דמים ושמע מינה דהני כלהו דשרי בהאי ברייתא בלא דמים נינהו וכן הלכה. ע"כ.

דאורייתא הוא היכא דקאי על המצר כדי לפרוץ את המצר לפניו ואתא הוא ותיקן שאפילו הוא באמצע הכרם כעוקץ את הגדר לפניו. גאון ז"ל.

וזה לשון הרמ"ה ז"ל בפרטיו: מדאורייתא הוואה את חברו טועה בין הכרמים חייב להעלותו בין המצרים עד שמעלהו לעיר או לדרך אתא יהושע תיקן מפסג ועולה מפסג ויורד. ע"כ.

במוטל על המצר. חכמי הצרפתים מפרשים במה שאמרו כולן שאינו עומד על המצר שאינו מוטל לרוחב הדרך שאם היה מוטל לרוחב הדרך אסור לקברו שם מפני העוברים שלא יתאהלו עליו ומאחר שהוצרך לפנותו מפנהו למקום הראוי. גדולי המחברים כתבו שדברים אלה בשלא מצאו בתוך תחום המדינה אבל אם מצאו בתוך התחום מביאו לבית הקברות. הרב המאירי ז"ל.

אל תמנע טוב מבעליו וכל המונע טוב בזמן שאין לו הפסד נקרא רע. גאון ז"ל.

ביחידאי לא קאמרינן ושמע מינה דלית הלכתא כחד מינייהו. הרמ"ה ז"ל בפרטיו.

וזה לשון גאון ז"ל: ביחידאי לא אמרינן כלהו הנך יחידאי אמרינהו ולרבנן לא סבירא להו. ע"כ.

ולענין פסק כתב הרב המאירי ז"ל וזה לשונו: נחיל של דבורים שהלך בשדה חברו ושכן על סוכה אחת של אילן ואם נוטלן אחת פורחות ואובדות קוצץ את הסוכה ונותן לו דמים. ויש חולקין בה כמו שיתבאר בפרק אחרון. היה זה בא בכדו של יין וזה בא בכדו של דבש ונסדקה חבית של דבש דין הוא שיהא זה שופך את יינו ומציל את דבשו של חבירו. ויש חולקין אף בזו. ויש מכריעין בה שהוא חייב ובלבד שיתבענו חברו על כך מכת התקנה הא אם עשה הוא מעצמו אין לו אלא שכרו כמו שביארנו בפרק המניח. ויש מפרשים שאם היה שם בעל הדבש ועשה זה מעצמו נוטל דמי יינו מתוך הדבש, לא היה לשם ועשה כן מעצמו הפסיד ואין לו אלא שכרו. ע"כ.

דף פ"ב ע"א: ותיקן טבילה לבעלי קריין. וקשה לי מאי שנא דנקט ותיקן בטבילה טפי מכלהו תקנות דהכי הוי ליה למימר ושיהיו בעלי קריין טובלין כי היכי דקתני בכלהו שיהיו קורין במנחה בשבת וכו'. ושם יש לומר משום דתקנת טבילה לא היתה מוסכמת מהכל ולא נתפשטה בכל ישראל כמו שכתוב בתוספות בברכות פרק מי שמתו. ומשום הכי איכא למימר דנקט ותיקן טבילה לומר שהוא לבדו תיקנה ולא הסכימו עמו מה שאין כן בשאר תקנות שהסכימו עליהן הכל ונתפשטו בכל העולם. כן נראה לי. שיטה.

משום יושבי קרנות שהולכים ומשתכרים באותה שעה על הקרנות ואותה שעה שעת שחרית היא וכדאמרינן במסכת תענית ומשום הכי הוא דתקון להו דנהו קורים בתורה כי היכי דניתו לבית הכנסת. ועל שם כך תקנו לומר ואני תפלתי וגו' שלמעלה הימנו כתוב ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר ובא דוד ואמר הן יושבין ומשתכרין על הקרנות ואני בא לבית הכנסת ומתפלל לפניך בשעת המנחה שהיא עת רצון

כתובות דף סב

שיטה

בבא קמא דף פ"ב ע"ב

מקובצת

שמג

עד יום שלישי ויבא זמן הלידה ביום השבת, אם שימש בליל שני שמא תקלוט ביום שני לביאה שהוא יום שלישי ואם שימש בליל שלישי שמא תקלוט בו ביום ונמצא שאפשר בכלום להיות זמן הלידה נגמר בשבת, ולשאר הלילות אין כאן זמן הלידה בשבת כמו שיצא לך מן החשבון ודברים אלה טפלים הם. ועיקר הדברים כמו שכתבנו שאין עיקר הכוונה באלו אלא לתורה. הרב המאירי ז"ל.

שתהא אשה משכמת ואופה באיזה יום שתאפה בכדי שבזמן שיכאו עניים לפתח לא יהיו נדחים מצד שאין הפת אפוייה והרי זה פרוס בולי ובוטי תקנה לעניים שלא יצטרכו לטרוח ולחזור ותקנה לבעלי בתים שלא יחשדו. הרב המאירי ז"ל.

וה"ר יהונתן ז"ל כתב וז"ל: ושתהא אשה משכמת ואופה. יש מפרשים בכל יום כדי שתהא פת מצויה לעניים המחזרים על הפתחים. ויש מפרשים משכמת ואופה ביום ששי בשבת לכל ימות השבוע כדי שתהא פת מצויה לעניים לכל ימי השבוע וק"ו להדיוט מלחם הפנים שהיו נאכלים לשמונה ימים. ע"כ.

פינר שרגילות נשים לחגרו על מתניהם בסמוך לוסתן מפני שלא יתלכלכו בגדיהן בוסת ומגיע עד לקרקע. גאון ז"ל.

אבל הרב המאירי ז"ל פירש וז"ל: שתהא אשה חוגרת בסניר בשעה שעושה מלאכתה שאם לא כן שמא תחוס על בגדיה ותחשוף שוליה והדבר מוגנה. ע"כ.

ומאי ניהו שער אלמא מרקחני דשער טעון טבילה אלמא דצריכה להיות חופפת כי היכי דתהוי להו טבילה מעליא. גאון ז"ל.

ה"ר ישעיה **ה"פ פ"ב ע"ב**: אתא הוא ותקן חפיפה. אומר רבינו הם דאין חפיפה אלא בראש וכו' וניחא הא דאמרין בפרק כתר דנדה טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחזור ולטבול וכו'. ובפרק קמא דחולין אמרין טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אפילו נתעסק באותו המין כל היום כולו לא עלתה לו טבילה ולא מפליג בסמוך לחפיפה טבל. ויש לומר דההיא מיירי בגוף דליכא חפיפה והא דרכא מיירי בראש. ויש מתרצין דהאי דחולין מיירי בכהנות דאמרין דאין צריכות חפיפה מפני שרגילות בכל יום לטבול לטהרות ודוחק. ה"ר ישעיה ז"ל.

אין הבית חלוט בה. אינו נמכר לצמיתות שלא נתחלקה לשבטים ולא מצי לאקנויי לדירה. וזה לשון הרמ"ה ז"ל בפרטיו: אין הבית חלוט בה דכתיב לצמיתות לקונה אותו לדרווחיו וקסבר ירושלים אינה מתחלקת לשבטים מאן מקנה ליה. ואין מביאה עגלה ערופה דגבי עגלה ערופה לרשתה אמר רחמנא וקסבר ירושלים אינה מתחלקת לשבטים. ע"כ.

ואין מביאין עגלה ערופה. תימה למאן דאמר רוב וקרוב הלך אחר הרוב וסבר דאין מביאין אלא בעיר היושבת בין ההרים תיפוק ליה הכא דאינה מביאה משום דאוליגן בתר רובא דעלמא וכו'. וצריך לומר דיש צד אחד לירושלים שאין רגילין לכא לדרך אותו צד. ונדאה שלצד צפון היה שירושלים היתה לדרום הר הכית והיתה קרובה לצד מזרח ומערב ורחוקה מן הצפון, ועל כל השערים קתני במדות שהיו משמשין כניסה ויציאה חוץ משער טדי בצפון דלא קתני משמשת כניסה ויציאה. ה"ר ישעיה ז"ל.

משום קוטרא. שהכבשונות כיון שעשנם מרובה משחיר כותלי החומה וכן שלא יתערב עם עשן המערכה. הרב המאירי ז"ל.

וגאון ז"ל פירש משום קוטרא שלא ישחיר העשן כותלי בית המקדש. כבשונות חפירות ששורפין בהן סיד. משום

סידחא דכי מזבני להו הוי היוקא לעולי רגלים. ע"כ לשון גאון ז"ל.

אף על פי שאין מגדלין גנות ופרדסין בירושלים גנת ורדים היתה שם מימות נביאים הראשונים שלא עקרה. ופירשו בה חכמי הצרפתים מפני שהיא היתה צריכה לקטורת ופירשו עניינה כענין כפת הירדן האמור בפיטום הקטורת. ואין הדברים נראין כמו שיתבאר במקומו. הרב המאירי ז"ל.

ואין מלינין בה את המת. קשה לי מאי איריא ירושלים והרי הלכה רווחת שאסור להלין את המת והמלין את מתו עובר בלאו שנאמר וכו' כדאיתא בפרק אלו מגלחין, ועוד מאי קאמר ואין מלינין בה את המת גמרא ופירש רש"י מסורת בידניו ואין טעם לדבר ומאי גמרא דקאמר הא קרא הוא וכדאמרין. ושמא יש לומר דבירושלים אין מלינין ואפילו לכבודו דאלו בעלמא לכבודו מותר. שיטה.

כאבות של רבי נתן שנינו שאין מעבירין עצמות המת בירושלים ואין נוהגין בה מקום לגר תושב ואין מקיימין בה בית הקברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה הנביאה שהיה שם מימות נביאים הראשונים. ויש מי שאמר שם שאין דין בן סורר ומורה בירושלים וכן שאין ממזר נכנס בירושלים. הרב המאירי ז"ל.

באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים ואף על פי שבכל מקום כבר היה אסור שאין עושין סחורה בנבלות וטרפות הוסיפו על זה עונש החרם. הרב המאירי ז"ל.

והרשב"א ז"ל תירץ דהכא אפילו אם נודמנו או נפלו לו בירושלם קאמר שאסור לגדלם וכדתניא לעיל מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירושלם אין מחייבין אותו למכור מיד אבל מוכר הוא על יד. ירושלמי. כתיב טמאים הם לכם וכתוב טמאים יהיו לכם אלא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות בו סחורה וכל דבר שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה הרי חמור למלאכתו הוא גדל והרי גמל למלאכתו הוא גדל. ע"כ לשון הרשב"א ז"ל.

ארור שילמד בנו חכמת יוגית. וא"ת והלא בפולמוס של טיטוס וכו'. ויש לומר דמעיקרא וכו' ככתוב בתוספות. אי נמי מעיקרא קיימי בארור ותו לא והשתא גזור לנדות ולרדות על כן. הרב רבי ישעיה ז"ל.

דף פ"ג ע"א: ואמר רבי יוסי בכל לשון ארמי למה וכו'. קצת קשה למאי מיייתי הא דרבי יוסי דלא פריך מינה מידי. שיטה.

לשון סורסי. זהו לשון סוריא או לשון הקדש או לשון יוני דמשום דהוו כבושים תחת ידי יוגים הוה אמר הכי ואמר רבי יוסי וכו' דבכל נמי ביד פרס הוה. גאון ז"ל.

חכמת יוגית לחור. דחכמת יוגית אסורה והאי חכמת יוגית ברמיזה הוה. גאון ז"ל.

והרמ"ה ז"ל כתב בפרטיו דחכמת יוגית היינו כגון אלה חזוים בכוכבים מודיעים לחדשים ע"כ.

וכתב הרב המאירי ז"ל וז"ל: חכמת יוגית אסורה ללמדה מפני שמושכת לבו של אדם והורסת הרבה מפנות הדת וקרובי מלכות שלהם מצד שהם צריכים בה לכמה דברים בטכסיסי מלכיהם שהיו נמשכים אחר חקירת החכמה עד להרבה ולא היו מקרבין כל כן אלא מי שהוא שלם בחכמות ודעתו צלולה בכל הדברים הותר להם ללמדה, ואף החכמים השלמים שכבר מלאו כריסם בשור ויין רצה לומר התורה ותלמודה וסודות מצותיה אין לך קרובים למלכות יותר מהם והרי נאמר כי מלכים ימלוכו מותר להם ללמדה כדי להשיב עליהם ולחזק הדת במסמדים לא ימוט. ע"כ. מדרכי האמורי שהיו מספרין על פני המסתפר מאוזן לאוזן להיות מצוינין

(וא) ואין אשתו יכולה לעכב. אפי' דממשט עיניה דמאז שהמנהג ענין ליקח הרבה נשים מממנה הו' כאלו המנהג ענין עדי נשים יעלה דעה רמב"ם לטעמים שלא יקח עדי וכמו שכמו בסעיף שלפני זה: (יב) והוא שיהיה יכול ליתן עדי. משמע קצת דלא חין האשה מעכבת חין הצדד מוסר דעו' דהרמיה דע' הנשים למחיל על חינו שלהן וזכר לזכר והמיוקו

שנע נשים בלתי חסד יתר (ישעיה ד') ועין לעל מ' ח' ס"ק י"ג: (יג) ידור בחצר אחד. כדי שלא יתקנאו זו מזו וימנעו לזכר נאמן לזה ויפאול רמל ונאולה ספי' האמהות וימנע הרמזין כי לכל אחת מהארבעה נשים היה חלל מייסד עטור שלה מדע האחרת פסלו חלל רעיונה נט' חסור הוא מדין מורה מצו שהחירו חכמים במסכת נדה: (יד) פוריה שיש' י' ב' נשים. היינו פועל שמלאכתו ענין שענתו פעמים בשבת אחי חילק אחת לזו ולחמ' לזו: (טו) שלא ישא אדם יותר ע' ד' נשים. היינו המתנהג כמ"ח או פועל שמלאכתו ענין אחרת או חסר שכל אלו עונותיו פעם אחת בשבת ולד' נשים יגיע כל אחת פניה מחדש שהוא פתח ופח' לאשה כל ל' יום נמלא יגיע לפתוח עונה אחת לאשה טרם יגיע וסמ' השני חלל טייל ופועל שמלאכתו ענין יכולן לישא יותר מד' נשים: (טז) יקיים ז' ימים. אפי' הוא טייל צריך להמתין חולי ומלא פמה לגדלו וזמרתין לה מנדה כדליתא בגמרא: (יז) אפי' הוא מ"ח. שאינו דומה מי שיש לו פח' פסלו כך גלל נדר אשת המלח מנפה חולי ימ' בכל עת: (יח) ימתין ששה חדשים עד שיבריא. בהנהגות אלפסי נס' רבי ישעיה אחרון שאם הוא מחמת חולי הראוי לרפואה צריכה להמתין עד שימרפא:

יכל ליק' כל מה שהחן לו רשוי (סו' נס' האלרד):

ו' יהאשה שהרשיה את יא' בעלה (ה) אחר שנשאח א' שימנע עונתה הי'ז מותר (ה) בד"א שיקיים מצוח פרייה ורביה אבל אם לא קיים חייב לבעול ככל עונה עד שיקיים:

ז' מנשא אדם כמה נשים אפילו מאה בין בבית אחת בין בזו אחר זו יב' (יא) ואין אשתו יכולה לעכב (יב) ו' והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת ואינו יכול לכופ' אותן יג' (יג) לדור בחצר יב' אחד אלא כל אחת לעצמה ז' וכמה היא (ו) עונתן ילפי מגין כיצד (יד) פועל שהיו לו ב' נשים יש לזו עונה אחת בשבת ויש לזו עונה אחת בשבת היה לו ד' נשים נמצא עונות כל אחת מהן פעם אחת בב' שבתות וכן אם היה מלח ויש לו ד' נשים היתה עונת כל אחת מהן פ"א בב' שנים סלפיכך צוה חכמים **וד' (טו) שלא ישא אדם יותר על ד' נשים אע"פ שיש לו ממון הרבה כדי שתגיע לחן עונה פעם אחת בחדש:**

ח' בד"א במקום שנוהגים לישא שתיים ושלש נשים אבל במקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה על אשתו שלא ברשותה וכ"ש אם התנה בכתובתה שלא ישא אשה אחרת עליה (וע"ל ס' א'): ט' מהמדייר את אשתו מתשמיש המטה בין שהדירה סתם או ז' ימים או יותר טו' (טז) (ו) יקיים ז' ימים ואח"כ יוציא ויתן יג' כתובתה (יז) א' אפילו הוא מלח שעונתו לששה חדשים:

י' יוכיז מדירה שאמר הנאת תשמישך אסור עלי אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך יא' נשבע שלא לשמש עמה אינו חל י' מיהו (ס) אם נדר (יד) נרשמה הנדר מל טז (יא) ומותר להתייחד טו' עמה אפי' דלסור לשמש עמה (הג"מ פ"ד דלשמות) (וע' פ"ד סימן רל"ד סעיף ק"ו): יב' יאסור לאדם למנוע מאשתו עונתה יג' ואם מנעה כדי טז' לצרעה עובר בלא תעשה דעונתה לא יגרע ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעול זז' (יח) ימתין ששה ח' חדשים עד שיבריא שאין לך עונה גדולה מזו ואח"כ או יטרול ממנה רשות יד' או יוציא ויתן כתובה:

באר היטב

ק"ו ופרכוהו וכו' וכ"כ רש"י שם ופרכוהו שכן יש לה הימ' ע"ש לפי"ו מ"ש הכ"ש הוא ללא זכרון: (סז) לצרעה. אם לא כוון לצרעה חלל מפני עסקיו לא עבר ומפני זה פורש' בה בני אדם ללכת מרכים ובספורות יותר ממונ' עונה. שרוב נשים דרכן למחול משום ריוח פיהה הר"ם מערלתי ס"ג ס' קל"א. חלל הר"ם אלשיך סימן כ' האריך להודיע שאפילו איט מכון לצרעה עובר ועין ס"ק ח' חדשים. כש"ג כמב' הוא חולי הראוי לרפואה צריכה להמתין עד שימרפא' ועין מומת יב' סימן ק"ו:

יא' בעלה. פ"ל סימן א' ס"ק א' מ"ש"ג: (יב) אחד. כדי שלא יתקנאו זו מזו ומתן לזכר נאמן לזה ויפאול רמל ונאולה ספי' האמהות וימנע הרמזין כי לכל אחת מהארבעה נשים היה חלל מייסד עטור שלה מדע האחרת פסלו חלל רעיונה נט' חסור הוא מדין מורה מצו שהחירו חכמים במסכת נדה: (יד) פוריה שיש' י' ב' נשים. היינו פועל שמלאכתו ענין שענתו פעמים בשבת אחי חילק אחת לזו ולחמ' לזו: (טו) שלא ישא אדם יותר ע' ד' נשים. היינו המתנהג כמ"ח או פועל שמלאכתו ענין אחרת או חסר שכל אלו עונותיו פעם אחת בשבת ולד' נשים יגיע כל אחת פניה מחדש שהוא פתח ופח' לאשה כל ל' יום נמלא יגיע לפתוח עונה אחת לאשה טרם יגיע וסמ' השני חלל טייל ופועל שמלאכתו ענין יכולן לישא יותר מד' נשים: (טז) יקיים ז' ימים. אפי' הוא טייל צריך להמתין חולי ומלא פמה לגדלו וזמרתין לה מנדה כדליתא בגמרא: (יז) אפי' הוא מ"ח. שאינו דומה מי שיש לו פח' פסלו כך גלל נדר אשת המלח מנפה חולי ימ' בכל עת: (יח) ימתין ששה חדשים עד שיבריא. בהנהגות אלפסי נס' רבי ישעיה אחרון שאם הוא מחמת חולי הראוי לרפואה צריכה להמתין עד שימרפא:

מורי והב

עו [א] אפילו הו' מלח. דאע"פ שבלאו הכי מונע מתשמיש מכל ספקו כל שאינה אסורה האשה עליו ה"ל פת בסליו:

פתורי תשובה

לדעתה דכתי' עמדה ושאלת הוא נמי שפיר מקיים פ"כ. ודבר פשיע' לנפשיה דנתי דמלך עונה אינו חייב חלל אחת בשבת מ"מ מלך פור' חייב מזו שלא מחלה עמים בשבת דכין פועל קולת רביה מדברי הה"מ ריש פ"טו' ע"ש: (ו) יקיים שבועת ימים. עין נס' קרבן נמלא פ' אע"פ אוח ל"ג ככתב לגדין דכל אשה בימי נדוהה עד י"ב ימים יש לנו למד דלון טופין להוליא עד י"ב ימים ול"ע לדינא ע"ש: (ח) אם נדר ברשותה. ע"מ' נפ"מ לוי"ד סי' רל"ד סק"ח נס' ק' נני לאוהב:

לדעתה דכתי' עמדה ושאלת הוא נמי שפיר מקיים פ"כ. ודבר פשיע' לנפשיה דנתי דמלך עונה אינו חייב חלל אחת בשבת מ"מ מלך פור' חייב מזו שלא מחלה עמים בשבת דכין פועל קולת רביה מדברי הה"מ ריש פ"טו' ע"ש: (ו) יקיים שבועת ימים. עין נס' קרבן נמלא פ' אע"פ אוח ל"ג ככתב לגדין דכל אשה בימי נדוהה עד י"ב ימים יש לנו למד דלון טופין להוליא עד י"ב ימים ול"ע לדינא ע"ש: (ח) אם נדר ברשותה. ע"מ' נפ"מ לוי"ד סי' רל"ד סק"ח נס' ק' נני לאוהב:

ביאור הגר"מ

ה' ברי' בר. סתרי סו' דיבמות ס"א: (ו) והוא בר. שם סו' א': (ח) אבל במקום כו'. דה"ל כחמר ונעשה נמל וכ"ש כחנתו סס' (ט) אפילו חרא מלת כו'. שם ס"ב א"כ: (י) שיהו אב בר. כ"ל ס"ו י"א) ומותר בר. דכין דיש לאיסור בכ"ש בסוטה ד' א': (יב) אסור כו'. שם ס"ו ב' ואין לראב"י יליף בכתיבתו מקו' וחכמים חרפתו שם ברי' רבא' כו' (יג) ואם בר. עתניא פ"ח ס"כט ד"ה כתב רבנו משה כו' יד' או יוצאים כו'. ע"פ"ט:

ה' ברי' בר. סתרי סו' דיבמות ס"א: (ו) והוא בר. שם סו' א': (ח) אבל במקום כו'. דה"ל כחמר ונעשה נמל וכ"ש כחנתו סס' (ט) אפילו חרא מלת כו'. שם ס"ב א"כ: (י) שיהו אב בר. כ"ל ס"ו י"א) ומותר בר. דכין דיש לאיסור בכ"ש בסוטה ד' א': (יב) אסור כו'. שם ס"ו ב' ואין לראב"י יליף בכתיבתו מקו' וחכמים חרפתו שם ברי' רבא' כו' (יג) ואם בר. עתניא פ"ח ס"כט ד"ה כתב רבנו משה כו' יד' או יוצאים כו'. ע"פ"ט:

גהנות רעק"א

א' סו' ע"ז סו' שימנע עונתה. י"ב חלל קודם שנפלה מהו תרפאחה מ"ל:

עור פקודש

ולע"ג נזח. ומלך השחחה שאמורה מדרבנן על כל פנים בכל אופן נלל' פלוג. כשהוא יותר משעם אחת מה ים נס' כן פסקיות. פסק שלא יהי' יוצא ממנו ועל כול הדורן כלל. וספק סה"י יחיע לו כן מ"ו גס אם הי' נכסו ולא הי' חולך לדורן כלל. ועל כל פנים אם לזכר מזה הלך נגה לו וכשהי' לו גלוי רלון מתשוב עמורו פ"ט. הרי מזהו לשמוע דברי חכמים. וכל עכן מבוהק גדול משיב' מדורי: סעיף ו' (חייב לבעול כו' עד שיקיים) נראה שגם בימי יניקה אין לבעול עונה על ידי מחילתה כל שלא קיים עדיין פור'. כי גם שתיקו חו"ל שלא לישא מעוברת סכרו מלך משש סקרין הנקה. אין זה כי מלך מלך סחוף מסור לרבים ככל האמנים וכל המקומות ורובא דעלמא יש כהס קולתו הדעת כזוה מלך נעוהס אחר הפלע. ומלך עלותו וכדוהס מה שאין לך לזכר המלצה דפ"ר. כל זמן שאפשר שתפגע שפך או מלוח ו' וחטו עני שאין לו נתיק' לרבים יא' סטור מלמוות עשה דפו"ר כן הוא מה כיון שאפשר למסמם נכנסים או לטור מעיקת אין על ידי זה אום ח' השמטה מלמוות פו"ר ומי שבחל יזמו נחל פסחתי חמדי ולע"מ:

ולע"ג נזח. ומלך השחחה שאמורה מדרבנן על כל פנים בכל אופן נלל' פלוג. כשהוא יותר משעם אחת מה ים נס' כן פסקיות. פסק שלא יהי' יוצא ממנו ועל כול הדורן כלל. וספק סה"י יחיע לו כן מ"ו גס אם הי' נכסו ולא הי' חולך לדורן כלל. ועל כל פנים אם לזכר מזה הלך נגה לו וכשהי' לו גלוי רלון מתשוב עמורו פ"ט. הרי מזהו לשמוע דברי חכמים. וכל עכן מבוהק גדול משיב' מדורי: סעיף ו' (חייב לבעול כו' עד שיקיים) נראה שגם בימי יניקה אין לבעול עונה על ידי מחילתה כל שלא קיים עדיין פור'. כי גם שתיקו חו"ל שלא לישא מעוברת סכרו מלך משש סקרין הנקה. אין זה כי מלך מלך סחוף מסור לרבים ככל האמנים וכל המקומות ורובא דעלמא יש כהס קולתו הדעת כזוה מלך נעוהס אחר הפלע. ומלך עלותו וכדוהס מה שאין לך לזכר המלצה דפ"ר. כל זמן שאפשר שתפגע שפך או מלוח ו' וחטו עני שאין לו נתיק' לרבים יא' סטור מלמוות עשה דפו"ר כן הוא מה כיון שאפשר למסמם נכנסים או לטור מעיקת אין על ידי זה אום ח' השמטה מלמוות פו"ר ומי שבחל יזמו נחל פסחתי חמדי ולע"מ:

אומרים לא יקרא לאור הנר, ולא אמרו גזירה שמא יטה, ואי משום שחייבים להגיד טעם על כל גזירה, היו יכולים לגלות טעם אחר מהאלפי טעמים שיש בכל גזירה, וממילא לא הייתי נכשל בזה. ורק משום שבצרייחא אמרו הטעם שמא יטה, על זה אמר אני אקרא ולא אטה.

בספר אהל יעקב נלהמגיד מדובנא ז"ל פ' בהעלותך, הביא ג"כ ביאור הגר"א הג"ל, והוסיף וכחז ועל דרך זה תמצא דברי הקצ"ה שאמר למשה בפ' אחרי (יז, ג) איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה וגו', ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו', למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זובחים על פני השדה והביאום לה' וגו', ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים וגו', ואליהם תאמר איש איש מבית ישראל וגו' ואל פתח אהל מועד לא יביאו וגו'. יש להבין למה נכפלו הדברים בכתובים האלה, כי מאמר ואליהם תאמר וגו' הוא כשפת יתר. אבל הביאור בזה כי הקצ"ה אמר למשה מזה זאת עם טעם למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם וגו' ולא יזבחו עוד לשעירים. אבל ואליהם תאמר איש איש מבית ישראל וגו' ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת האיש ההוא מעמיו, אזהרה בלא טעם ע"ש.

המון בני ישראל ע"ש. וכן כתב תלמידו המובהק נפאח השולחן (סימן ב' סקל"ב), צענין איסור גלי אף שבטל הטעם שנתנו חז"ל, כי לא גילו רק טעם אחד והעלימו הרבה טעמים נעלמים ע"ש. ועיין בהגהות מראה יהושע שבסוף ספר מעשה רב (סימן קכד) ע"ש. ובערוך השולחן י"ד (סימן קטו ס"ו) כתב, כך מקובלני שכל גזירת חכמים לבד טעמים הנגלה, יש עוד הרבה טעמים כמוסים שלא גילו אותם ע"ש. ונראה שנתכוון ג"כ להקבלה שמקובל מהגר"א ז"ל. ונתי לעירוץין (כא ב) כתבנו מקור נאמן לקבלה זו, מהגמ' שם ששלמה המלך אמר על כל דבר ודבר של סופרים חמשה ואלף טעמים. ובפירוש ר"ח שם כתב, על כל דבר ודבר של סופרים אמר ג' אלפים טעמים ע"ש. ובעל פלא יועץ בסוף ספרו יעלו חסידים (במאמר הכבוד דף קטו ע"ב), בדבריו על גזירות חז"ל כתב ז"ל, ועוד זה דנהי דגילו טעמים עפ"י הפשט שהוא לעשות סייג לתורה ומשמרת למשמרת, אבל לא זו בלבד הוא הטעם אלא דברים בגו, ובכל דבר מדבריהם וכל גדר וסייג טמון בו לפוני סודות, והם דברים העומדים צדומו של עולם ובונה בשמים עליותיו כידוע ליודעי חן ע"ש.

ועפ"י זה י"ל שזה שאמר ר' ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים בעלי המשנה שהיו

ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו (יז, יז).

ועוד. ועפ"י נגלה לא מצינו טעם למספר י"ח דוקא. והגה"ק הר"ר יהונתן ז"ל בתפארת יהונתן פ' שופטים כאן כתב, יש ליתן טעם למה דוקא ח"י נשים מותר למלך, והענין דאיתא בגמ' (יבמות מד א) דהדיוע מותר לישא ד' נשים, דילפינן מיעקב. ולמה דוקא ד', נראה דידוע דעונת ת"ח הוא מליל שבת לליל שבת (כתובות סב ב), ולכן הדיוע יכול לישא ד' נשים ולא יותר

כתב רש"י ולא ירבה לו נשים אלא י"ח, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו (שמואל-ב יב, ח) ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה. והוא מדברי הגמ' בסנהדרין (כא א). והגדה בטעם מספר י"ח נשים דוקא שהותר למלך, מצינו להאריז"ל שביאר טעמו עפ"י סוד, עיין טעמי המצות שבלקוטי תורה פ' שופטים, ובשער המצות במצות לא ירבה לו נשים,

שכתב וכן לא יהא שטוף בנשים אפילו לא יהיה
לו אלא אחת לא יהיה מצוי אצלה חמיד כשאר
הטפשים ע"ש.

עוד טעם במספר י"ח נשים דוקא, נמצא בפירוש
רבתינו בעלי החוס' שנדפס לאחרונה בשם
עטרת זקנים [ירושלים תש"ע], וז"ל קשה למה
החיר י"ח נשים למלך ולא יותר. י"ל שיש י"ב
ימים בחודש שנוטלין ספר תורה, ואז לא היה
משמש כדי שיהא טהור אעפ"י שהוא מותר,
ונשאר י"ח ימים למנות עונה ע"ש. ונראה
שכוונתם ג"כ כדי שיגיע לכל אחת עונה בחודש.

בדהגש"פ בית אברהם בית אהרן בצרכות
בחסדון (בפסקא תשעה ירחי לידה),
כתב החשבון למה היה לשלמה המלך אלף נשים
דייקא, לפי שהאשה ימי עיבור שלה הוא מאתיים
ושבעים ימים, וימי יניקה כ"ד חודש שהוא שתי
שנים ב' פעמים שס"ה, וצס"ה הם אלף ימים
וצימים אלו אינה ראויה להריון. נמצא דאשה
אינה ראויה לעיבור כי אם פעם אחת לאלף ימים,
ועל כן לקח לו אלף נשים כדי שיהיה לו אשה
ראויה לעיבור בכל יום, ולא יוצרך לבוא עליה
בימי עיבור ויניקה ע"ש. וכבר כתב חשבון זה,
בספר מילתא בטעמא על שיר השירים [ירושלים
תרפ"ד] הל' דרך ארץ (ע' ח'). ויש להמליץ על
דבריהם כדברי הרחיד"א הג"ל, שהוא הנמצא
וחורפא, אף שיש להשיב על זה הרבה.

כדי שיהיה לכל אחת עונה בכל חודש (אהע"ז
סימן עו ס"ז). ואיחא דעונת מלך בכל יום, נמצא
דמן הדין היה יכול לישא שלשים נשים, אבל הרי
אמרו (נדה לח א) דחסידים הראשונים לא היו
משמשין ליל מוצ"ש וליל א' וליל ב', נצ"ל ליל
מוצ"ש וליל שני וליל שלישי, כדי שלא יחול הלילה
בשבת ויגרם חילול שבת, ומלכי ישראל בודאי
חסידים היו, נמצא חקר בכל חודש י"ב לילות,
ונשאר ח"י לילות בחודש, ולכך מותר לישא ח"י
נשים שיהיה לכל אחת עונה בחודש ע"ש.
והרחיד"א ז"ל במדבר קדמות (מער' מ' אות
לט), הביא כן בשם 'שמעתי משם הרב מהר"ר
יהונתן, וכתב על דבריו, והוא הנמצא וחורפא,
אף שיש להשיב על זה הרבה כמבואר באר לחי
רואי ע"ש.

ובש"ב החפארת יהונתן שעונת המלך בכל יום,
עיין שו"ת חתם סופר אהע"ז ח"א
(סימן קנא), שמאדד לומר דמלך דינו כנשיא
שעונתו פעם אחת בשנה, ושזב כתב ואולי דוקא
נשיא בחורה מפני ציטול בית המדרש, אבל מלך
דינו כטיילין ע"ש. ועיין מה שכתבנו בדבריו
במס' צרכות (כו ב) בד"ה אמר להו איזיל
ואימליך כו'. וכן כתב בספר ישראל קדושים (דף
ד' ע"ב), דמלך דינו כטייל דעונתו בכל יום ע"ש.
וכן פשיטא ליה לבעל רוב דגן בחי' לצ"מ (פו ב)
בד"ה זו סבורה שמה אללי סועד היום. ויש
להעיר מדברי הרמב"ם בהל' מלכים (פ"ג ה"ו),

והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו',
והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (יז, יח-יט).

יקרא 'כסא ממלכתו', ומ"מ אמרו חז"ל (מולין
נה ב) שמואל בדק בספרא, וכן היה במלכי ישראל
הכשרים שלא זכו לרוח הקודש בדקו בספרא וה'
ענס. וזהו פירוש והיה כשבתו על 'כסא ממלכתו'
ולא על כסא ה', ומ"מ וכתב לו ס"ת וגו', והיתה

החת"ם ז"ל בחורת משה כאן (ד"ה והיה
כשבתו), וכ"ה בחת"ס עה"ת (ע'
עו), כתב לפרש, כי כשישראל ברום המעלות, אזי
מלכס יושב על כסא ה' ומשמש ברוה"ק ואוריס
ותומים, על פיו יצאו ויצאו. אמנם בקור כל אלה,

